

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Srednjobosanski kanton/Kanton Središnja Bosna
OPĆINA BUSOVAČA

Ul. 16. avgusta/kolovoza bb, 72260 Busovača telefon 030 732 152, fax 030 733 038 e-mail: opcina.busovacal@tel.net.ba

Općinski načelnik

1

S M J E R N I C E
ZA TROGODIŠNJE PLANIRANJE RADA
OPĆINE BUSOVAČA ZA PERIOD 2024.-2026. GODINA

Busovača; jul 2023. godine

SADRŽAJ

R.br.	Poglavlje	Stranica
1.	Svrha izrade Smjernica	3.
2.	Kratak osvrt na razvojni koncept općine Busovača	4.
3.	Strateški pravci razvoja	32.
4.	Strateški prioriteti, mjere i projekti	39.
5.	Indikativni finansijski okvir	44.

1. Svrha izrade Smjernica

Izrada Smjernica za trogodišnje planiranje rada Općine Busovača za period 2024. – 2026. godina (u daljem tekstu: Smjernice) obaveza je utvrđena Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH“; broj: 74/19 i 2/21 (u daljem tekstu: Uredba).

Smjernice predstavljaju osnov za planiranje rada općinskih organa uprave u navedenom trogodišnjem periodu usklađen sa Strategijom razvoja općine Busovača, drugim strateškim dokumentima općine Busovača i budžetom Općine Busovača, kako bi se na adekvatan način uključili razvojni prioriteti koji su definisani aktuelnim strateškim dokumentima, Okvirom za implementaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini i drugim relevantnim dokumentima.

Smjernice imaju za cilj da potenciraju ključne aktivnosti koje je neophodno poduzeti u narednom planskom periodu, odnosno ciklusu, a koje imaju sinergijski efekat za više oblasti društveno-ekonomskog života.

Uredbom su propisani minimalni elementi Smjernica, a iste se izrađuju svake godine za period naredne tri godine (1+2) i pripremaju se u skladu sa strateškim dokumentima općine Busovača, a prije svega sa Strategijom razvoja općine Busovača.

Pored činjenice da predstavljaju usmjerenje za budući rad Jedininstvenog organa uprave, Smjernice služe i svim ostalim zainteresovanim stranama koje sudjeluju u planiranju i realizaciji aktivnosti od značaja za sve građane općine Busovača (vaninstitucionalni akteri) kao vodilja za planiranje i implementaciju konkretnih projekata i aktivnosti u navedenom trogodišnjem periodu.

2. Kratak osvrt na razvojni koncept općine Busovača

Strategija integrisanog razvoja općine Busovača za period 2021.–2025. godina je ključni strateškoplanski dokument općine koji obuhvata ekonomsku, društvenu, okolišnu i prostornu sferu koji treba da podstiče budući rast i razvoj zajednice.

Strategija je izrađena kao okvir za definisanje zajedničkih ciljeva, ali i kao odgovor na izazove budućeg ekonomskog, društvenog, okolišnog i prostornog razvoja općine i sveukupnog života u njoj i kao takva, u skladu je sa strategijama i politikama viših nivoa vlasti.

Strategija razvoja predstavlja putokaz za sveukupni razvoj općine, osnovu za izradu detaljnih planova i programa u pojedinim sektorima, kreira podlogu za praćenje napretka razvoja, informiše sveukupnu javnost i ulagače o razvojnom putu općine Busovača, te ohrabruje međuopćinsku saradnju i dogovor u planiranju različitih nivoa vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Strategija definiše viziju razvoja i strateške ciljevi na period od pet godina, sektorske planove, operativne ciljeve, programe, projekte i mjere takođe na period od pet godina i okvirne operativne planove za period trajanja ovog dokumenta.

Obuhvata i listu prioriternih programa i projekata u svakom sektoru koji omogućavaju dostizanje postavljenih ciljeva putem provođenja operativnih aktivnosti. Prioritetni programi i projekti ne predstavljaju samo dobar osnov za korištenje općinskih i drugih domaćih izvora sredstava, nego i dobar osnov za pristup različitim eksternim izvorima finansiranja.

Kod izrade Strategije razvoja općine Busovača posebno se vodilo računa o ostvarivanju horizontalne intersektorske usklađenosti te vertikalne usklađenosti Strategije sa strategijama i planovima na drugim nivoima, a poseban značaj poklonjen je mogućim inicijativama međuopćinske saradnje.

Strategija razvoja pored odgovora na pitanje „šta“, pruža i odgovore na pitanja „kako“, što je od ključnog značaja za njenu kvalitetnu sveukupnu implementaciju i operacionalizaciju.

U nastavku dajemo „ličnu kartu“ općine Busovača sa pregledom svih podataka iz različitih segmenata koji doprinose stvaranju slike općeg stanja kao osnova za kreiranje razvojnih dokumenata, prije svega Strategije razvoja općine Busovača, ali i samog koncepta razvoja općine Busovača.

Geografski položaj¹

¹ Izvor podataka: Službena stranica Općine Busovača

U Centralnom dijelu Bosne i Hercegovine, u srcu Srednjobosanskog kantona, na površini od 157,5 km², smještena je teritorija općine Busovača. Sama činjenica da predstavlja čvorište izuzetno važnih i prometnih putnih komunikacija, te njen geostrategijski položaj, općinu Busovača čine izuzetno atraktivnom destinacijom.

Pod svojim sadašnjim imenom Busovača se u pisanim dokumentima prvi put spominje 16.08.1371.godine kada je izvjesni Gojko Čepić iz Busovače prodao Johanu Rombaldu Bonu 30 milijarja gvožđa. Navedeni datum je upisan na grbu grada Busovače i isti se obilježava kao Dan Općine.

Inače, općina Busovača graniči sa općinama: Vitez, Fojnica Kiseljak, Visoko, Kakanj i Zenica. Od svog nastajanja pa do danas Busovača je prošla mnoge faze razvoja, a trag o vremenima iz prošlosti Busovače ostavili su mnogi učenjaci, putnici nahodnici i mnogi drugi koji su u ovom gradu boravili, kraće ili duže ostajali, i o njemu ostavili neizbrisiv trag.

Udaljenost Busovače od drugih većih mjesta Centralne BiH²

Kako se općina Busovača nalazi u centralnom dijelu BiH i centralnom dijelu Srednjobosanskog kantona, u njezinoj neposrednoj blizini se nalaze veća mjesta centralne BiH, čija je udaljenost prikazana u tabeli koja slijedi:

Red. broj	Naseljeno mjesto	Udaljenost u km
1.	Vitez	12
2.	Zenica	20
3.	Kiseljak	27
4.	Travnik (središte SBK)	28
5.	Kakanj	30
6.	Visoko	45
7.	Sarajevo (glavni grad BiH)	63
8.	Bugojno	74
9.	Gornji Vakuf	92
10.	Jajce	94

Udaljenost Busovače od glavnih centara razvoja u BiH³

Za razvoj općine Busovača veoma je važan i interesantan njezin geostrategijski položaj u odnosu na glavne centre razvoja u BiH, a što je vidljivo iz slijedeće tabele

Zenica.....	20 km	
Sarajevo.....	63 km	
Tuzla.....	161 km	
Banja Luka.....	164 km	
Mostar.....	170 km	
Brčko.....	181 km	
Bihać.....	252 km	

² Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

³ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Svakako da je veoma interesantna povezanost teritorije općine Busovača sa glavnim saobraćajnicama, što je prikazano u tabeli koja slijedi:

Odredište – Busovača do	Autoput Zagreb-Beograd	Željeznica Ploče-Zagreb	Aerodrom Sarajevo	Aerodrom Zagreb
Bos. Brod	200 km			
Zenica		20 km		
Sarajevo			70 km	
Zagreb				440

Geografske karakteristike i topografski profil Općine⁴

Sama lokacija teritorije općine nudi mnogobrojne razvojne mogućnosti i dobru povezanost sa većim naseljenim mjestima i razvijenim općinama.

Općina Busovača ima tri visinske oblasti: planinska (iznad 1200 metara) koja zauzima 19% cjelokupne teritorije, brdska koja je i najzastupljenija i čini 58% ukupne teritorije, i ravničarska sa 23% zastupljenosti teritorije Općine.

Kroz teritoriju općine Busovača prolaze glavne putne komunikacije za Sarajevo (glavni grad BiH) i Kiseljak sa jedne, Zenicu i dalje prema Doboju sa druge, te Travnik i dalje prema Jajcu, Bihaću ... sa treće strane.

Planine na području općine Busovača⁵

Planinskim dijelom teritorije općine Busovača dominira nekoliko visinskih tački ovdašnjih planina, od kojih izdvajamo Suha jela (1800 m), Suha voda (1502 m), Modri kamen (1308 m), Hum (1241 m), Pridolci (1171 m), Dolačko brdo (1128 m), Saračevica (957 m), Javor (820 m)...., dok je najniža tačka na području općine Busovača lokalitet Aganovića mlin (345 m).

6

⁴ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

⁵ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Riječni tokovi koji prolaze kroz teritoriju općine Busovača⁶

Općina Busovača ima „svoje“ dvije rijeke, Ivančica i Klokočnica, koje svom svojom dužinom prolaze kroz teritoriju općine Busovača.

Pored njih, kroz teritoriju općine Busovača protiču rijeke Lašva i Kozica, što sveukupno čini 40,2 km riječnih vodotoka.

Klima⁷

Na području općine Busovača preovladava umjereno–kontinentalna i planinska klima. Prema dostupnim podacima, najniža izmjerena temperatura na ovim prostorima iznosi minus 25 stepeni. Najviša izmjerena temperatura zvanično iznosi plus 39 stepeni, dok je prosječna godišnja temperatura plus 11 stepeni .

U toku godine dana prostori općine Busovača imaju u prosjeku 80 sunčanih dana, dok prosječne godišnje padavine iznose 870 l/m² .

⁶ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

⁷ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Demografska struktura⁸

Prema popisu stanovništva iz 2013. godine na području općine Busovača je živjelo ukupno 17.910 stanovnika, od čega Hrvata 8.873 ili 49,54%, Bošnjaka 8.681 ili 48,43 %, Srba 205 ili 1,14%, ostalih 151 (koji se nisu izjasnili, bez odgovora ili su u grupaciji ostalih) ili 0,85% koji žive u ukupno 47 naseljenih mjesta organiziranih u 22 mjesne zajednice.,⁹

U tabeli koja slijedi prikazan je pregled registrovanih mjesnih zajednica na području općine Busovača sa naseljenim mjestima koja ulaze u sastav istih.

RB	Naziv MZ	Naseljena mjesta
1.	MZ Putiš	Putiš, Jelinak, Grablje
2.	MZ Merdani	Merdani, Katići
3.	MZ Kaonik	Kaonik, Granice, Strane, Lončari, Podjele, Skradno (dio)
4.	MZ Bare	Jazvine. Bare
5.	MZ Hrasno	Hrasno, Donja Rovna
6.	MZ Gornja Rovna	Gornja Rovna, Kovačevac
7.	MZ Buselji	Buselji
8.	MZ „Ivančica“	Ravan, Kupres
9.	MZ Carica	Carica
10.	MZ Kula- Skradno	Kula, Skradno (dio)
11.	MZ Luka	Naselje Luka
12.	MZ Busovača I	dio n.m. Busovača
13.	MZ Busovača II	dio n.m. Busovača
14.	GMZ Busovača	dio n.m. Busovača
15.	MZ Solakovići	Solakovići
16.	MZ Polje	Polje, Prosje
17.	MZ Kaćuni,	Kaćuni, Podstijena, Nezirovići, Milavice, Krvavčiči, Mehurići
18.	MZ Lugovi	Zarače, Dolac, Turići, Dobraljevo, Hozanovići, Mihaljevići, Stubica, Šudine, Javor, Podbare
19.	MZ Gusti Grab	Gusti Grab, Oselište
20.	MZ Jurićeve Bare	Naselje Jurićeve Bare
21.	MZ Krčevine –Kula	Krčevine, dio n.m. Kula
22.	MZ Bukovci	Bukovci

Tržište rada¹⁰

Prema pokazateljima i izračunima iz elemenata na osnovu kojih se vrši rangiranje općina po stepenu razvijenosti, a prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja Sarajevo, općina Busovača je na kraju 2018. godine na 45. mjestu u Federaciji BiH od ukupno 79 općina i gradova, i spada u III grupu razvijenosti, a Srednjobosanski kanton na 7. mjestu.

Nezaposlenost

Jedna od konstatacija sa kojom su nosioci izvršne i zakonodavne vlasti u Općini Busovača, ali i obični građani jedinstveni, jeste da je nezaposlenost u ovom trenutku najizraženiji problem sa kojim se ova Općina susreće.

⁸ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku zaštitu/skrb Općine Busovača i Popis stanovništva u BiH iz 2013. godine

U prilog navedenoj tvrdnji govore podaci iz tabela koje slijede, a koji odlikavaju stanje u ovoj oblasti na dan 31.12.2020. godine po raznim segmentima.

Podaci koji slijede su pokazatelji koji stalno opominju i upozoravaju, ali istovremeno govore o stanju u kojem se trenutno nalazi ovdašnja ekonomija, a samim tim i građani Busovače.

Nezaposlenost po narodnosti na dan 31.12.2020. godine¹¹

Nacionalnost	2016.	2017.	2018.	2019.	31.12.2020.
Hrvat	1118	1050	925	863	810
Bošnjak	1779	1757	1722	1635	1636
Srbin	25	24	22	17	17
Ostali	3	3	3	4	5
Ukupno:	2925	2834	2672	2519	2468

Nezaposlenost po spolnoj pripadnosti na dan 31.12.2020. godine¹²

Spol	2016.	2017.	2018.	2019.	XII/2020.
Muškarci	1403	1340	1231	1133	1083
Žene	1522	1494	1441	1386	1385
Ukupno:	2925	2834	2672	2519	2468

Nezaposlenost po stepenu stručnog obrazovanja na dan 31.12.2020. godine¹³

Stepen	2016.	2017.	2018.	2019.	31.12.2020.
1.	745	738	692	646	613
2.	71	68	65	57	55
3.	1090	1059	990	928	914
4.	847	802	771	766	761
5	17	13	10	10	10
6.1.	11	12	10	20	14
6.2.	35	34	37	50	63
7.1.	83	77	70	20	17
7.2.	26	31	27	22	21
8.	0	0	0	0	0
Ukupno:	2925	2834	2672	2519	2468

Broj korisnika zdravstvene zaštite i novčane naknade nezaposlenih lica na dan 31.12.2020. godine¹⁴

Vrsta naknade	2016.	2017.	2018.	2019.	31.12.2020.
Broj nezaposlenih	2925	2834	2672	2519	2468
Zdravstvena zaštita	1491	1355	1159	992	893
Novnačana naknada	82	73	85	64	86
Ukupno:	1573	1428	1244	1056	979

¹² Izvor podataka: Biro za zapošljavanje Busovača

¹³ Izvor podataka: Biro za zapošljavanje Busovača

¹⁴ Izvor podataka: Biro za zapošljavanje Busovača

Penzioneri¹⁵

Broj penzionera na području općine Busovača raste iz godine u godinu.

U tabeli koja slijedi dat je pregled broja penzionera u posljednje tri godine na području općine Busovača, po kategorijama.

Godina	Penzioneri	Umirovljenici	Ukupno
2018.	1160	850	2010
2019.	1180	890	2070
2020.	1190	1009	2199

Mladi¹⁶

Prema podacima popisa stanovništva iz 2013. godine, na području općine Busovača je živjelo 4.126 stanovnika starosne dobi od 15 do 30 godina što predstavlja 23% ukupne populacije.

Mladi Busovače su u dobroj mjeri organizovani i aktivni.

Partnerski odnos sa lokalnim vlastima je odavno uspostavljen, a isti je osnažen formiranjem Komisije za mlade kao stalnog radnog tijela Općinskog vijeća i Vijeća mladih općine Busovača u skladu sa Zakonom o mladima Federacije BiH.

Partnerski odnos kontinuirano je podržavan i promovisan što je imalo za rezultat realizaciju niza zajedničkih aktivnosti, finansijsku podršku i razne druge vidove pomoći lokalne uprave u realizaciji inicijativa mladih u različitim oblastima (kultura, sport, ekologija, izgradnja kapaciteta u pripremi i implementaciji planova, projekata).

I pored svega navedenog moramo konstatovati da se omladinski sektor još uvijek suočava sa nedovoljnom društvenom angažovanosti mladih u rješavanju problema lokalne zajednice, posebno u oblasti ekonomskog razvoja. Kratkoročna posvećenost i nedovoljan interes za edukacijom u oblasti preduzetništva, kreiranja i razvoja vlastitog biznisa, kao i nedovoljno promovisanje sporta i rekreacije kao stila kvalitetnog i zdravog života, neke su od slabosti koje mladi trebaju prevazići kako bi postali snažan i prepoznatljiv akter razvoja lokalne zajednice.

REZIME | TRŽIŠTE RADA

Tržište rada u Busovači karakteriše uništeni prijeratni nosioci privrednog razvoja, ali u isto vrijeme sve izraženija privatna inicijativa u različitim oblastima privređivanja. Najveći broj zaposlenih je proizvodno-prerađivačkoj industriji, dok je nemali broj onih koji su kroz privatni biznis i samozapošljavanje u uslužnim djelatnosti (trgovina, ugostiteljstvo, obrt) riješio pitanje svog radnog statusa.

I pored navedenog mora se istaći gorući problem još uvijek velikog broja nezaposlenih lica, što je svakako osljedica globalne ekonomske krize, pandemije COVID 19 koja nije zaobišla ni ove prostore kada je u pitanju nezin uticaj na privredu i tržište rada zbog otpuštanja radnika i nemogućnosti zapošljavanja nezaposlenih osoba kroz različite programe u oblasti proizvodno-prerađivačkih i uslužnih djelatnosti

¹⁵ Izvor podataka: Udruženje penzionera općine Busovača

¹⁶ Izvor podataka: Popis stanovništva u BiH iz 2013. godine

Društvena infrastruktura

Obrazovanje

Obrazovni sistem u općini Busovača funkcionira kroz: predškolski odgoj i obrazovanje, osnovno i srednje obrazovanje.

Predškolski odgoj¹⁷

U oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja, na području općine djeluje jedna ustanova – bolje rečeno Udruženje građana Radost koje je naslijedilo aktivnosti vezane za predškolski odgoj od Predškolske ustanove i igraonice Framica.

Osnovno obrazovanje:¹⁸

Na području općine Busovača egzistiraju tri centralne osnovne škole koje u svom sastavu imaju još sedam područnih (četverorazrednih) škola.

Naziv osnovne škole	Područne škole
Osnovna škola Kaonik	Bare
Osnovna škola Busovača	-
Osnovna škola Kaćuni	Lugovi, Bukovci, Solakovići, Putiš, Katići i Rovna

¹⁷ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

¹⁸ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

Prema podacima Službe za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku ztitu/skrb Općine Busovača, nastavu u osnovnim školama na području općine Busovača u posljednje tri godine pohađalo je:

Naziv škole	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.
Osnovna škola Kaonik	89	75	67
Osnovna škola Busovača	365	346	352
Osnovna škola Kaćuni	1017	1014	993

Iz navedenih pokazatelja je vidljivo da je trend rasta broja učenika koji pohađaju osnovnu školu nije vidljiv u slučaju nijedne od ustanova osnovnog obrazovanja na području općine Busovača, dok je trend opadanja broja učenika u osnovnom obrazovanju vidljiv kod svih osnovnih škola.

Kada je u pitanju upis učenika u prve razrede osnovnih škola, pokazatelji za posljednje tri godine su slijedeći:

Naziv škole	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.
Osnovna škola Kaonik	12	3	11
Osnovna škola Busovača	34	29	35
Osnovna škola Kaćuni	120	110	95

Iz navedenih pokazatelja je vidljivo da je trend rasta broja učenika koji pohađaju osnovnu školu vidljiv u slučaju Osnovne škole Busovača (minimalno), dok je trend opadanja broja učenika u osnovnom obrazovanju vidljiv kod Osnovne škole kaonik i Osnovne škole Kaćuni.

12

Treba naglasiti da se nastava u osnovnim školama na području općine Busovača odvija po dva nastavna programa: bosanski u Osnovnoj školi Kaćuni i područnim školama koje su u sastavu iste, a hrvatski u Osnovnoj školi Busovača, te Osnovnoj školi Kaonik i područnoj školi Bare.

Isto tako, nastava u zgradi Osnovne škole Busovača se odvija po sistemu dvije škole pod jednim krovom, i po dva različita nastavna programa.

Srednje obrazovanje¹⁹

Na području općine Busovača registrovane su i djeluju dvije srednje škole: Srednja škola Busovača i Mješovita srednja škola Busovača.

Nastava u istima se odvija po dva različita nastavna programa: bosanski za polaznike Mješovite srednje škole Busovača, te hrvatski za polaznike Srednje škole Busovača.

Treba naglasiti da se nastava u zgradi Srednje škole Busovača odvija po sistemu dvije škole pod jednim krovom, sa dva različita nastavna plana i programa.

Prema podacima Službe za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku zaštitu/skrb Općine Busovača, nastavu u srednjim školama na području općine Busovača u posljednje tri godine pohađalo je:

13

Naziv i sjedište srednje škole	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.
Srednja škola Busovača - Busovača		320	290
Mješovita srednja škola Busovača –Busovača	270	261	227

Iz navedenih pokazatelja je vidljivo da je trend opadanja broja učenika u srednjem obrazovanju vidljiv kod obe srednjoškolske ustanove u škole Busovači.

Trenutna socio-ekonomska situacija manifestuje se na gotovo identičan način na osnovno i srednje obrazovanje, izazivajući gotovo iste posljedice po socijalno-ekonomskom statusu učenika, kvaliteti učenja i okruženju u kojem pohađaju nastavu.

Situaciju u obrazovanju dodatno usložnjava i činjenica da isto nije usklađeno niti prilagođeno evropskim standardima (nedostatak savremenih učila, informatičke podrške) i sadašnjim potrebama tržišta rada.

Kontinuirano se konstatuje da se mladi obrazuju za zanimanja koja su u skladu sa ranijim potrebama tržišta i da u velikoj mjeri ista ne zadovoljavaju potrebe novonastalog tržišta. Posmatramo li broj i trenutno stanje objekata u kontekstu navedenih činjenica, uočljivo je da je broj školskih objekata danas skoro identičan broju objekata koji su bili u funkciji i prije rata.

Ti objekti su i tokom obnove/sanacije ratnih šteta uglavnom zadržali raniji raspored prostora prilagođen uslovima i standardima prijeratnog obrazovanja. Uzmemo li u obzir iskazanu potrebu za novim pristupom u obrazovanju nameće se zaključak da je za njeno zadovoljenje neophodno izvršiti rekonstrukciju ili preraspodjelu postojećeg prostora, te iste opremiti i osposobiti za izvođenje novih sadržaja.

¹⁹ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

Efekti značajne podrške lokalne zajednice u obrazovanju mladog kadra (Budžetom Općine za akademsku 2019./2020. godinu poboljšana su sredstva za stipendiranje 41 studenta visokoškolskih ustanova u godišnjem iznosu od 1.000,00 KM), znatno su umanjeni zbog nepostojanja Plana/Programa obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta i sistemskog praćenja formalnog i neformalnog obrazovanja u lokalnoj zajednici. Prevažilaženje postojećeg stanja zahtjeva cjelovita, sistemska i dugoročna rješenja, što je u nadležnosti viših razina vlasti, i u skladu sa njenim nadležnostima, intervencije lokalne zajednice koje će doprinijeti osnaživanju ljudskih resursa i usaglašavanju ponude i potražnje na tržištu rada.

Kultura²⁰

Kulturom i njenim sadržajima u Busovači se bave javne ustanove, nevladine organizacije, odnosno udruženja građana i pojedinci.

Ako se posmatraju ukupni rezultati u oblasti kulture onda se sa sigurnošću može konstatovati da su nosioci kulturnih događanja na ovim prostorima HKD „Napredak“ – Podružnica Busovača, BZK „Preporod“ – Podružnica Busovača, Udruženje za promociju i razvoj kulture AmfiTeatar, JU Gradska knjižnica, i Osnovna glazbena škola „Jakov Gotovac“.

Zahvaljujući aktivnosti članova istih već su odavna i nadaleko poznate manifestacije koje organizuju nosioci kulturnih aktivnosti ove općine, kao što su:

- Međunarodna smotra folklora „Bogatstvo različitosti“;
- Međunarodna smotra folklora „Srce Središnje Bosne“;
- „Večer sevdaha“;
- Mali akordi (MAK);
- Karnevalska zabava Maskembal;
- Festival kulture;
- Novogodišnji Napretkov koncert i mnogi drugi.

U isto vrijeme, kroz svoja gostovanja širom Bosne i Hercegovine, ali i izvan granica naše zemlje, članovi navedenih ustanova i udruženja na najbolji mogući način, kroz pjesmu i igru, predstavili su bogatstvo različitosti koji su dio svakodnevnice građana općine Busovača.

Sport²¹

Busovačku društvenu infrastrukturu u oblasti razvoja sporta i sportske kulture predstavljaju mnogobrojne sportske organizacije/udruženja. U okviru istih zastupljeno je 8 sportskih grana takmičarskog tipa i 4 grane rekreativnog. U prvoj grupi zastupljeni su: šah, karate, tenis, rukomet, auto moto, nogomet, odbojka i košarka, a u rekreativnom sportu su: lov, ribolov, planinarstvo i i skijanje.

²⁰ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

²¹ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

Infrastrukturu sportskih objekata u gradu čine: 2 nogometna stadiona: u Busovači i Kaćunima, sportske dvorane u centralnim osnovnim školama i u Srednjoj školi u Busovači, SRC centri Pridolci i Busovačka planina, te sportska igrališta u mjesnim zajednicama.

15

Sportske aktivnosti u lokalnoj zajednici finansiraju se sredstvima iz granta za sport iz općinskog budžeta koji se doznacava na račun krovne organizacije Sportskog saveza općine Busovača, kao i na račune sportskih klubova registrovanih na području općine Busovača u iznosu od oko 100.000,00 KM godišnje, kao i 10.000,00 KM namjenskih sredstava za državanje nogometnih stadiona, zatim članarinom korisnika/članova sportskih klubova/udruženja, sredstvima sponzora i iz drugim izvorima prihoda.

Lokalna uprava, koja izdvaja znatna sredstva, uspostavila je način na koji raspolaže podacima i informacijom o ukupnim godišnjim prihodima i sredstvima utrošenim za rad i aktivnosti sportskih klubova/organizacija. Naime, svake godine Općinsko vijeće Busovača razmatra informaciju o aktivnosti i finansijskom poslovanju sportskih klubova registrovanih na području općine Busovača, čime se stiče stvarna slika stanja u svim segmentima kada je u pitanju oblast sporta.

Uzroci problema prisutnih u oblasti sporta, sportske kulture i rekreacije, kao značajnih segmenata razvoja civilnog društva lokalne zajednice, najvećim dijelom leže u nedovoljnim sredstvima za ovu oblast, potrebi poboljšanja, preuređenja i adaptacije postojeće i izgradnje nove sportske infrastrukture, te potrebi promocije sporta i sportske kulture kroz programe za različite kategorije stanovništva.

Zdravstvena zaštita²²

Pitanje zdravstvene zaštite u njezinim osnovnim vidovima za građane Busovače riješeno je kroz egzistiranje Doma zdravlja u Busovači, te sektorskih ambulanti Kaćuni, Lugovi, Katići i Bare.

U okviru JU Dom zdravlja Busovača djeluju sljedeće ambulante i službe: ambulante opće medicine, ambulanta medicine rada, biokemijski laboratorij, rtg kabinet, stomatološke ambulante, ambulanta za plućne bolesti, zdravstvenu zaštitu predškolske i školske djece, zdravstvenu zaštitu žena, služba za higijenu i epidemiologiju, služba za kućno liječenje i patronažu.

²² Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

U okviru svojih redovnih djelatnosti JU Dom zdravlja Busovača stalno angažuje specijaliste iz određenih oblasti zdravstvene zaštite koji svoje usluge građanima pružaju u određene dane tokom sedmice.

Specijalističke zdravstvene usluge građani Busovače koriste u kantonalnim bolnicama Travnik i Nova Bila, a nerijetko i u Kantonalnoj bolnici Zenica., te specijalističkim ustanovama u Sarajevu, Tuzli, Mostaru.....

Gorući problem ove zdravstvene ustanove jeste nedostatak prostornih i kadrovskih (nedostaju ljekari određenih specijalizacija) kapaciteta u liječenju oboljelih, koje dodatno uslođjava i činjenica da Zavod za javno zdravstvo SBK godinama izdvaja ista ili umanjena sredstva na ime pokrića troškova lijekova, nabavke opreme i angažmana stručnih timova.

Pored JU Dom zdravlja, u Busovači zdravstvenu zaštitu pruža i nekoliko privatnih ordinacija (ORL ordinacija, oftamološka ordinacija). Promet lijekova vrši Javna ustanova "Gradska apoteka/ljekarna" Busovača i nekoliko privatnih apoteka, dok se odlaganje medicinskog otpada vrši u skladu sa važećim zakonskim odredbama koje regulišu pitanje upravljanja medicinskim otpadom.

Apoteke/ljekarne na području općine Busovača²³

Naziv apoteke / ljekarne	Sjedište zdravstvene ustanove
Gradska ljekarna Busovača	Busovača – „16. avgust/kolovoz“
Ljekarna	Busovača – „1. mart/ožujak“
Apoteka – ljekarna	Busovača – „1. mart/ožujak“
Apoteka – ljekarna „Tisa“	Željeznička“ bb. – centar „Party“

Bolnice u regiji²⁴

Naziv bolnice	Sjedište	Udaljenost od Busovače
Bolnica „Fra Mato Nikolić,,	Nova Bila	15 km
Kantonalna bolnica	Travnik	27 km
Kantonalna bolnica	Zenica	25 km

²³ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

²⁴ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

Socijalna zaštita²⁵

Poslovi iz oblasti: socijalne, dječije i porodične zaštite, starateljstva i zaštite civilnih žrtava rata povjereni su JU Centar za socijalni rad Busovača.

Osnovni problem sa kojim se uposlenici Centra susreću jeste problem nezaposlenosti radno sposobnog stanovništva koji dodatno usložnjava nepostojanje socijalne karte na nivou općine i iz kojeg proizilazi mnoštvo drugih problema, najčešće poremećaji u porodičnim odnosima. Nezaposleno radno sposobno stanovništvo, koje Zakon o socijalnoj zaštiti ne prepoznaje, a biro i za zapošljavanje često svrstavaju u kategoriju „socijalnih slučajeva“, nerijetko ostaje bez zdravstvenog osiguranja i predstavlja najugroženiju kategoriju stanovništva.

Zbog toga su česti zahtjevi Centru za socijalni rad za rješavanje problema koji nisu u nadležnosti Centra, a vezani su za zdravstvenu zaštitu (pokriće troškova liječenja, kupovina lijekova, zdravstveno osiguranje), školovanje djece (nabavke školskog materijala, pribora) ili ostvarivanje nekog drugog prava.

Na evidenciji Centra nalazi se veći broj porodica u stanju socijalne pomoći-potrebe. Svakodnevno se sa ovim porodicama obavljaju savjetodavni razgovori s ciljem pružanja podrške i pronalaženja načina smanjenja njihove socijalne isključenosti. Rezultati se ostvaruju i vidljivi su u svakom pojedinačnom slučaju u kojem korisnik aktivno saraduje sa socijalnim radnikom.

Najveći broj korisnika prava i usluga su osobe koje su ostvarile pravo na socijalnu pomoć, a najmanji broj je korisnika koji imaju pravo na osposobljavanje za samostalan život i rad djece sa poteškoćama u razvoju.

Nevladin sektor²⁶

Kada je u pitanju angažman u nekoj oblasti društvenog života građani Busovače imaju priliku da svoje ideje o načinu rješavanja pitanja od životnog interesa do onih koji odlučuju o istima prosljede putem neke od velikog broja registrovanih nevladinih organizacija i udruženja građana.

Ovisno o njihovim misijama i lepezi pružanja usluga korisnicima, NVO u lokalnoj zajednici mogu se podijeliti u tri grupe, i to: boračke NVO, NVO koje se bave kulturom i NVO sa širokom lepezom građanskih inicijativa kao što su edukacija, ekologija, mladi, prava žena, djece i penzionera, humanitarne aktivnosti, borba za ljudska prava, socijalna zaštita i drugo.

Činjenica je da je neophodna reforma u pristupu NVO sektora budžetskim sredstvima, tim prije što NVO sektor nema usaglašen i jedinstven stav u pogledu raspodjele budžetskih sredstava za njihov rad i aktivnosti koje provode. Rijetke su OCD/NVO koje egzistiraju zahvaljujući implementiranim projektima i zagovaraju uvođenje raspodjele sredstava na projektnoj osnovi, a daleko brojnije one koje zagovaraju redovno budžetsko finansiranje i prednost daju budžetskom u odnosu na projektni pristup finansiranja.

Razlozi navedenom dijelom leže u činjenici da većina OCD/NVO nema dovoljno snažne menadžmente, niti je institucionalno izgrađena za samostalan održiv rad i razvoj. Ne raspolaže resursima za pripremu, podnošenje i implementaciju visokobudžetnih projekata, niti ima jasno definisanu misiju u odnosu na potrebe zajednice, što nerijetko rezultira preklapanjem aktivnosti i nepotrebnom konkurencijom.

Rad OCD/NVO sektora malim dijelom finansira se i iz naplate članarina, a dijelom i iz donacija poslovnog sektora u minimalnim iznosima.

Mnoge OCD/NVO nemaju prostor za rad i ovo pitanje, kao jedno od ključnih za njihovo djelovanje, nominiraju lokalnoj upravi na rješavanje.

²⁵ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

²⁶ Izvor podataka: Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i BIZ Općine Busovača

REZIME | DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

Osnovno i srednjoškolsko obrazovanje u općini Busovača, a što je karakteristika i općina iz užeg i šireg okruženja, nije usklađeno niti prilagođeno evropskim standardima i sadašnjim potrebama tržišta rada.

U lokalnoj zajednici kulturom i njenim sadržajima se bave javne ustanove, nevladine organizacije i pojedinci.

U oblasti sporta osnovni problem su nedovoljna finansijska sredstva i neadekvatna sportska infrastruktura.

Zdravstvenu zaštitu pružaju JU Dom zdravlja Busovača u sklopu koje egzistiraju i sektorske ambulante, a socijalnu zaštitu JU Centar za socijalni rad Busovača.

Na području općine Busovača djeluje značajan broj nevladinih organizacija od kojih je najveći broj onih koje se bave razvojem kulture i sporta, te onih koje su pristekle iz odbrambeno-oslobodilačkog rata.

Imajući u vidu činjenicu da se kvalitet života u svakoj, pa i našoj zajednici mjeri kvalitetom, dostupnošću i sadržajem društvene infrastrukture, neophodan je kontinuiran rad na njenom unapređenju.

U fokusu razvoja općine Busovača su zdrav život i jednake mogućnosti za sve građane.

Pregled stanja i kretanja u lokalnoj ekonomiji

Privreda²⁷

Do intenzivnijeg industrijskog i sveukupnog privrednog razvoja općine Busovača dolazi u periodu nakon Drugog svjetskog rata. U tom periodu nastali su nosioci tadašnjeg privrednog razvoja ovog područja: Tvornica za proizvodnju vatrostalnih materijala „Vatrostalna“, Tvornica za proizvodnju opekarskih proizvoda „Nigma“, Tvornica mediapan ploča „Mediapan“, Trgovisko-uslužno preduzeće „Tisovac“, Preduzeće za pružanje ugostiteljskih usluga „Ugostiteljstvo“, Preduzeće za proizvodnju oblikovanih građevinskih materijala „PGM“ i mnogi drugi privredni subjekti. Uz radno angažovanje radno sposobnog stanovništva u preduzećima susjednih općina, a ponajviše u Zenici, stepen zaposlenosti radno sposobnog stanovništva općine Busovača u prijeratnom periodu je bio na zadovoljavajućem nivou.

Izražena ratna dejstva na ovim prostorima za posljedicu su imala potpuni zastoj u proizvodnji kod tadašnjih nosioca privrednog razvoja, velikih razaranja i uništavanja materijalnih dobara, migraciju stanovništva ...

Danas, općina Busovača spada u kategoriju slabije razvijenih općina u Bosni i Hercegovini. Nijedan od prijeratnih nosilaca privrednog razvoja danas ne posluje niti postoji „Nigma Termoziegel“ d.o.o. (bivša „Cigлана“) je u cijelosti nestala sa lica zemlje i kroz privatizaciju dobila neke nove sadržaje trgovačkog karaktera. „Vatrostalna – Samoborka“ (nekada „Vatrostalna“) više fizički ne postoji jer su i objekti uništeni, Nad bivšim uspješnim privrednim subjektom „Mediapan“ d.d. pokrenut je i završen stečajni postupak, dok su objekti bivših preduzeća „Ugostiteljstvo“ i „Tisovac“ promijenili vlasnike u procesu privatizacije, od kojih mnogi i danas stoje prazni.

Zbog navedenog, te činjenice da je nezaposlenost gorući problem ove lokalne zajednice, Općina Busovača kao jedinica lokalne samouprave je širom otvorila svoja vrata za sve one koji namjeravaju formirati vlastita mala preduzeća ili samostalne radnje kao stalni i vlastiti izvor egzistencije i zapošljavanja nezaposlenih lica. Rezultati takvog opredjeljenja lokalne vlasti danas su itekako vidljivi.

Prirodna bogatstva kao resurs su umnogome odredila smjernice razvoja kroz privatnu inicijativu, što je posebno vidljivo u drvoprerađivačkoj industriji. Da je tako najbolje govori u prilog činjenica da danas Busovača ima uspješne privredne subjekte u ovoj oblasti čiji su proizvodi prisutni i na prostorima izvan granica BiH. Među njima posebno se ističu: „Tamex“ d.o.o., „Grand“ d.o.o. „Paleta plus“ d.o.o...

I u drugim oblastima privatna inicijativa je pokazala sposobnosti ovdašnjih poslodavaca da odgovore izazovima vremena i zahtjevima tržišta. Uistinu su zavidni poslovni rezultati koje postižu: „EZ“ d.o.o., „Himesa“ d.o.o., „Orman“ d.o.o., „Paleta plus“ d.o.o., „Tamex“ d.o.o. i mnogi drugi, što govori o njihovom uspješnom prilagođavanju novim uslovima privređivanja.

U isto vrijeme nije zanemarljiv broj onih koji su se opredijelili za osiguranje životne egzistencije kroz osnivanje samostalnih radnji. Tako danas na području općine Busovača egzistira veći broj obrtničkih radnji, ugostiteljskih objekata, trgovinskih radnji, te poslovnih jedinica u sklopu privrednih društava.

U tabeli koja slijedi prikazani su uporedni pokazatelji broja registrovanih subjekata na području općine Busovača na dane 31.12.2015. godine i 31.12.2020. godine.²⁸

²⁷ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

²⁸ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

Godina	DOO – DD	STR	SZR	Ugostiteljstvo	Poljoprivreda	Ukupno
2015.	109	68	101	57	32	228
2020.	92	66	136	51	79	332

Rezultati poslovanja privrednih subjekata u 2020. godini (najnoviji podaci koji su bili dostupni u vrijeme izrade ovog dokumenta) govore slijedeće:²⁹

Finansijski pokazatelji ekonomije:³⁰

Ukupan prihod	Rashodi	Dobit
123.544.302,90 KM	111.880.081,12 KM	13.664.221,78 KM

REZIME/PRIVREDA

Općina Busovača spada u red slabo razvijenih općina u Federaciji BiH. Nijedan od prijeratnih nosilaca privrednog razvoja danas ne radi.

Općina Busovača kao jedinica lokalne samouprave je širom otvorila svoja vrata za sve one koji namjeravaju formirati vlastita mala preduzeća ili samostalne radnje kao stalni i vlastiti izvor egzistencije i zapošljavanja nezaposlenih lica.

Privredni razvoj općine Busovača u ovom trenutku se bazira na privatnoj inicijativi, a rezultati su itekako vidljivi.

Busovača ima i prirodne resurse i ljudske potencijale koji su osnov za brži ekonomski razvoj.

Poljoprivreda

Zemljište kao potencijal³¹

Ukupna površina zemljišta općine Busovača, njegova kategorija i vlasništvo nad istim prikazani su u tabeli koja slijedi:

Kategorija zemljišta	Privatno vlasništvo	Društveno vlasništvo	Ukupna površina
Obradiva površina	4.350 ha	72 ha	4.422 ha
Poljoprivredne površine	4.882 ha	356 ha	5.238 ha
Šumske zemljište	2.025 ha	7.773 ha	9.798 ha
Neplodno zemljište	249 ha	472 ha	721 ha
SVEUKUPNO	7.156 ha	8.600 ha	15.756 ha

I pored činjenice da većinu poljoprivrednog zemljišta u svom vlasništvu imaju fizička lica, poljoprivredna proizvodnja još uvijek nije dostigla nivo organizovane grane privredivanja.

Istina, u posljednje vrijeme pod pritiskom teškog ekonomskog stanja, veliki broj fizičkih lica se okrenuo ozbiljnijem angažmanu kada je ova vrsta privredivanja u pitanju. Pod nadzorom stručnih lica Općine Busovača niče sve veći broj voćnih nasada, zasadi maline, jagode....plastenici. Sa uspjehom posluje i manji broj mini farmi muznih krava.

²⁹ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

³⁰ Izvor podataka: Porezna ispostava Busovača

³¹ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

Podatak koji ohrabruje svakako je činjenica da na području općine Busovača trenutno veći broj fizičkih lica ima registrovanu poljoprivrednu djelatnost kao osnovno zanimanje.

Ono što posebno raduje je da su slijedom navedenog opredjeljenja građana da kroz poljoprivrednu proizvodnju osiguraju egzistenciju, veće površine do sada neobrađivanog zemljišta u privatnom vlasništvu dobile svoju novu namjenu, naročito kroz zasade voća.

Sigurno je da će poljoprivredna proizvodnja u najskorije vrijeme biti jedan od glavnih izvora egzistencije za veći broj ovdašnjih građana, što je preporuka i poziv za organizovan pristup kroz otvaranje kapaciteta za otkup i preradu svega onoga što rodi u busovačkim baštama i voćnjacima, ali i onoga što se svakodnevno može proizvesti u ovdašnjim farmama.

Navedenu tvrdnju potkrepljuju i podaci o zasadima voća u periodu 2016. – 2020. godina prikazani u tabeli koja slijedi:

kultura	šljiva	malina	jabuka	kruška	višnja	lješnjak	jagoda	UKUPNO
godina	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum	dunum
2016.	10,00	250,00	12,00	20,00	00,00	10,00	12,00	314,00
2017.	15,00	100,00	10,00	15,00	00,00	3,00	15,0	158,00
2018.	12,00	00,00	15,00	5,00	00,00	00,00	40,00	72,00
2019.	8,00	00,00	20,00	10,00	00,00	15,00	15,00	68,00
2020.	5,00	00,00	10,00	8,00	00,00	4,00	30,00	57,00
	50,00	350,00	67,00	58,00	00,00	32,00	112,00	669,00
Sveukupno:	459,00	1.106,00	159,00	177,00	23,00	47,00	225,50	2.196,50

REZIME | POLJOPRIVREDA

Na području općine Busovača, i pored činjenice da većinu poljoprivrednog zemljišta u svom vlasništvu imaju fizička lica, poljoprivredna proizvodnja još uvijek nije dostigla nivo organizovane grane privređivanja.

I pored toga poljoprivreda kao grana privrede dobiva na značaju iz razloga što u posljednje vrijeme pod pritiskom teškog ekonomskog stanja, veliki broj fizičkih lica se okrenuo ozbiljnijem angažmanu kada je ova vrsta privređivanja u pitanju. Pod nadzorom stručnih lica Općine Busovača niče sve veći broj voćnih nasada, zasadi maline, jagode....plastenici. Sa uspjehom posluje i manji broj mini farmi muznih krava.

Sa sigurnošću se može konstatovati da će poljoprivredna proizvodnja u najskorije vrijeme biti jedan od glavnih izvora egzistencije za veći broj ovdašnjih građana, što je preporuka i poziv za organizovan pristup kroz otvaranje kapaciteta za otkup i preradu svega onoga što rodi u ovdašnjim baštama i voćnjacima.

Imajući u vidu da je poljoprivreda radno intenzivna grana, procjenjuje se da će njezin dalji razvoj u velikoj mjeri, doprinijeti povećanju zaposlenosti, posebno teže zapošljivih kategorija.

Turizam³²

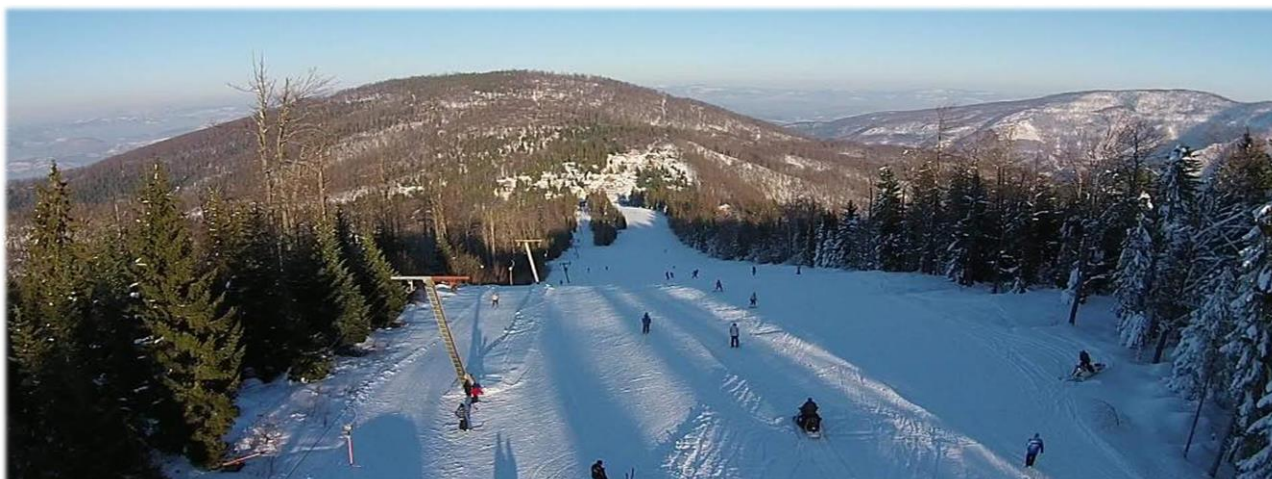
Turizam kao grana privrede u proteklom periodu nije predstavljao značajnu oblast razvoja, niti su u isti ulagana značajnija sredstva.

Mnogo je toga što samo od sebe ukazuje na činjenicu da bi Busovača uz jedan ozbiljan i organizovan pristup, mogla postati turistički interesantna destinacija i za one najprobirljivije klijente koji žude za korisnim i aktivnim „trošenjem“ slobodnog vremena koje se pokazalo kao najbolji recept za očuvanje zdravlja.

Prije svega to su netaknute prirodne ljepote ovdašnjih planina i rijeka, sam geostrategijski položaj općine, ali i mnoge vrste tradicionalnih zanimanja, te uvijek izazovna ponuda sela koja još uvijek nije dovoljno izražena.

Nekada je izletišta Tisovac, nadomak središta općine Busovača, bilo mjesto gdje su dolazili mnogi gosti iz susjednih općina, željni odmora u blagodatima prirode. Danas je Tisovac veoma često svratište onih koji žude nekim novim turističkim i rekreativnim sadržajima na malo udaljenijim lokalitetima.

U ovom trenutku može se konstatovati da su zimski i ljetni turizam na ovim prostorima u ekspanziji, zahvaljujući prije svega izuzetno atraktivnim lokalitetima Pridolci i Busovačka planina.

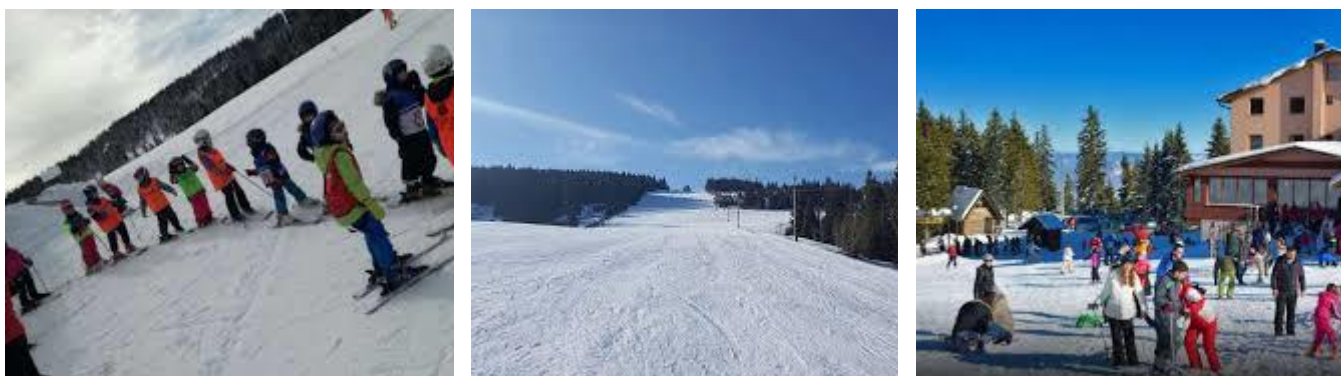
22

SRC "Pridolci" je smješten na oko 1200 m.n.v. Tu se nalazi ski staza dužine oko 1200 m a širine od 20 do 50 metara kao i ski lift sa sidrima i mali baby l.

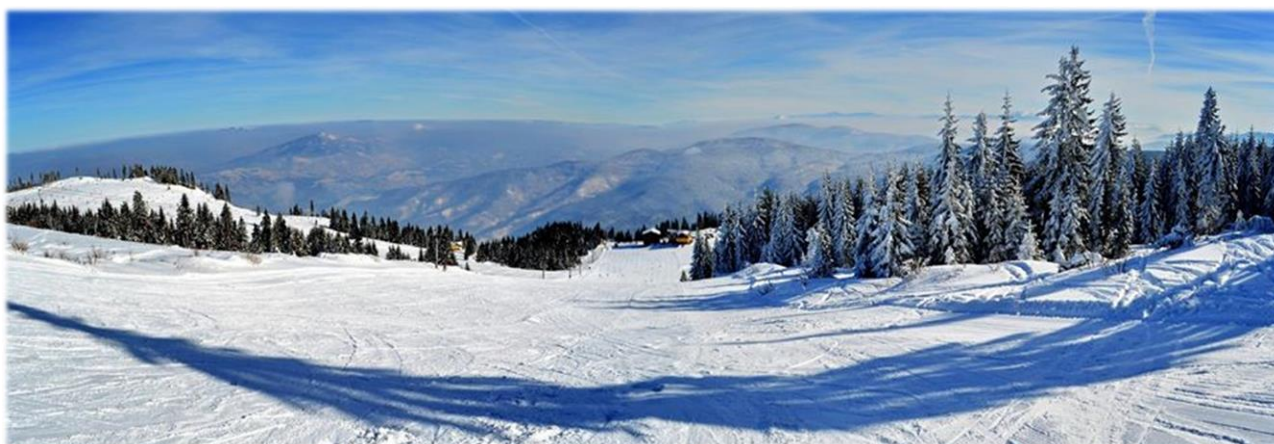
³² Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Busovačka planina se nalazi iznad grada Busovača. Pravi je izazov za korisnu potrošnju slobodnog vremena, kako zbog svoje izrazite izoliranosti, tako i zbog ugodne klime. Ima ski stazu u dužini 800m - početak na nadmorskoj visini 1500 metara, kraj na nadmorskoj visini 1640 metara.

Uvažavajući sve izraženije interese građana ne samo sa područja općine Busovača već i mnogo šire, Općinsko vijeće Busovača je usvojilo prostorno-plansku dokumentaciju za navedene lokalitete, sa namjerom izgradnje istih kao sportsko-rekreacionih centara, sa svim sadržajima koje isti trebaju posjedovati, i predviđenom kompletnom infrastrukturom.

Dobar dio potrebne infrastrukture je već urađen.

23

Na oba lokaliteta postoje uređene ski staze sa ski liftovima koji su već u funkciji, na oba lokaliteta riješeno je pitanje urednog napajanja električnom energijom, pitkom vodom, urađena je kanalizacija sa kolektorom i prečistačem, javna rasvjeta..... a trenutne aktivnosti Općine Busovača usmjerene su u pravcu uređivanja istih za odmor i rekreaciju, kroz plansku gradnju.

Uz sve navedeno treba istaći da Busovača ima i određene smještajne kapacitete za potencijalne turiste (hotel „Tisa“, „kod Fehre“, „Kaonik“, „Sarajlić“.....), dosta dobru putnu komunikaciju prema zimskim centrima, ali i tradiciju stvorenu u neka ranija vremena kada se u ovaj grad dolazilo upravo sa namjerom da se slobodno vrijeme provede uživajući u prirodnim ljepotama, pečenju „kod Milke“, „kod Dede“ i uvijek izraženom gostoprimstvu građana Busovače.

Danas jedino nema pečenja „kod Milke“, ali ga zato ima „kod Fehre“, u „Suncu“ ili „Bineli“, „kod Dede“, a nadaleko su čuveni specijaliteti koji se pripremaju u kuhinjama ovdašnjih restorana „Venecija“, „Oskar“, „Evropa“ i mnogi drugi. Sve u svemu, mnogo razloga da se posjeti ovaj grad uvijek otvoren za sve dobronamjerne.

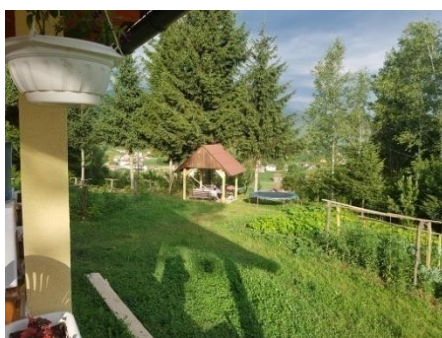
Stoga bi ovaj segment mogao (i morao) u najskorije vrijeme postati predmetom interesovanja svih onih koji žele ulagati na ovim prostorima, ali i onih koji žele naći svoj mirni kutak u trenucima kada se žele zaboraviti radne obaveze.

REZIME | TURIZAM

Turizam kao grana privrede u proteklom periodu nije predstavljao značajnu oblast razvoja na području općine Busovača.

Relativno povoljna geoprometna pozicija na kojoj je locirana teritorija općine Busovača usmjerili su razvoj turizma na ovim prostorima na sportsko-rekreacione centre Pridolci i Busovačka planina, koji su još u fazi razvoja i dobivanja konačnog izgleda i svih potrebnih sadržaja, ali sa već sada vidljivim i obećavajućim rezultatima za ubuduće.

Uz već postojeće određene smještajne kapacitete za potencijalne turiste (hotel „Tisa“, „kod Fehre“, „Kaonik“, ali i na samim SRC Pridolci i Busovačka planina), dosta dobru putnu komunikaciju prema zimskim centrima, ali i tradiciju stvorenu u neka ranija vremena kada se u ovaj grad dolazilo upravo sa namjerom da se slobodno vrijeme provede uživajući u prirodnim ljepotama i čuvenim gastronomskim specijalitetima, ovaj segment bi mogao (i trebao) u najskorije vrijeme postati predmetom interesovanja svih onih koji žele ulagati na ovim prostorima, ali i onih koji žele naći svoj mirni kutak u trenucima kada se žele zaboraviti radne obaveze.

Javna infrastruktura

Stanje prostorno-planske dokumentacija, infrastrukture i javnih usluga³³

Općina Busovača posjeduje i nekoliko izuzetno važnih i važećih planskih dokumenata i to:

- Prostorni plan općine Busovača PP „Busovača do 2026. godine“,
- Regulacioni plan SRC „Pridolci“,
- RP „Busovačka planina“,
- RP „Luka“,
- Proširenje RP „Luke“ za sportsko-rekreacioni blok, proširenje RP „Centar“ za poslovno-stambeni blok kod HKC „Napredak“,
- Proširenje RP za poslovno-stambeni blok kod Zelene zgrade – garaže,
- RP „Kaćuni“,
- Urbanistička plan sjedišta grada

Saobraćajna infrastruktura³⁴

Kvalitetna putna infrastruktura za svaku općinu, pa tako i za Busovaču, predstavlja osnovu za sveopći razvoj.

Na području općine Busovača u posljednje vrijeme razvoj putne infrastrukture u pojedinim dijelovima doživio je pravu ekspanziju. U cestovnom prometu glavnina putničkog i robnog prometa odvija se magistralnim cestama M5 i M5-a. Na ostalim putnim pravcima intenzitet prometa je znatno slabiji i lokalnog je karaktera, ali je važno naglasiti da je upravo tim pravcima moguće ostvariti najkraće osnovne drumske veze između pojedinih gradova i regija.

25

Od toga kako će se navedeni putni pravci prilagođavati za savremeni promet ne zavisi samo dalji razvoj prometne funkcije Busovače, već i privredno aktiviranje čitavog niza naselja kroz koje ovi putni pravci prolaze.

Cestovni promet na području općine Busovača odvija se na:

- 17 km magistralnog puta,
- 45 km lokalnih asfaltiranih puteva,
- 115 km nekategorisanih puteva i
- 88 km šumskih puteva.

Iz navedenih pokazatelja je vidljivo da je općina Busovača ostala bez regionalnog puta Kaonik – Kiseljak – Blažuj, koji je u međuvremenu prekategoriisan u magistralni put M5-a. Na taj način kroz teritoriju općine Busovača trenutno prolazi 17 km magistralnog puta, umjesto ranijih 4 km.

U isto vrijeme kroz teritoriju općine Busovača prolazi ukupno 45 km lokalnih puteva na ukupno 10 putnih pravaca, koji povezuju veliki broj naseljenih mjesta sa magistralnim putevima.

U najvećem dijelu cjelokupne dužine lokalni putevi su asfaltirani, zbog čega se može reći da su isti u dosta dobrom stanju i služe svojoj namjeni.

Dobrom stanju navedenih puteva treba zahvaliti prije svega aktivnostima samih građana i Općine Busovača koji vlastitim sredstvima i izdvajanjima u njihovo održavanje iz naknade za putarinu iste održavaju stalno funkcionalnim.

³³ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

³⁴ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Tehnička infrastruktura³⁵

Elektrodistributivna mreža

Postojeće stanje elektroenergetske mreže zadovoljava potrebe za električnom energijom potrošača na području općine Busovača.

U analiziranom periodu zabilježen je blagi porast potrošača električne energije.

Telekomunikacije

Instalirani kapaciteti telefonske komunikacije dovoljno i ravnomjerno pokrivaju prostor općine Busovača sa telefonskim priključcima fiksne telefonije.

Isto tako, postoji dobra pokrivenost signala različitih operatera mobilne telefonije.

RTV signal

Radio Busovača je lokalna radio stanica čiji signal pokriva prostor općine Busovača, pa i dalje.

Na većem dijelu općine obezbjeđena je mogućnost priključka kablovske televizijske mreže, kao i druge mogućnosti izbora različitih TV kanala.

26

Komunalna infrastruktura³⁶

Vodosnabdijevanje

Snadbijevanje i kvalitet vode na području općine Busovača, posmatrano u cijelosti, trenutno je na zadovoljavajućem nivou. Količina vode je dovoljna za opskrbu stanovništva, uz neophodnost ulaganja u sekundarnu mrežu.

Ono što svakako treba posebno naglasiti jeste da je općina Busovača jedna od četiri općine, zajedno sa općinama Travnik, Novi Travnik, i Zenica (u početku je bila uključena i općina Vitez ali je u međuvremenu odustala) koje su pristupile realizaciji projekta Regionalnog vodovoda Plava voda. Navedeni projekat je od izuzetnog značaja ne samo za urbani dio općine Busovača, već za sve građane, prije svega zbog njegovog karaktera dugotrajnog rješavanja pitanja urednog vodosnabdijevanja, između ostalih i dijelova teritorije općine Busovača koji i danas imaju izražen problem opskrbe pitkom vodom.

Kanalizacioni sistem

Kada je u pitanju kanalizaciona mreža u užem gradskom području činjenica je da još uvijek urbani dio naselja nije pokriven istom u cijelosti.

Isti je slučaj i sa ruralnim dijelovima općine Busovača, odnosno, naseljenim mjestima izvan urbanog dijela, gdje je pitanje kanalizacije riješeno od slučaja do slučaja.

Inače, na području cijele općine Busovača ne postoje izgrađeni prečistači otpadnih voda, što se u ovom trenutku nameće kao jedan od gorućih problema.

³⁵ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

³⁶ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Prikupljanje i zbrinjavanje otpada

Posmatrajući u cjelini oblast prikupljanja i zbrinjavanja krutog otpada može se ocijeniti zadovoljavajućom.

Navedena konstatacija se ogleda prije svega u činjenici da Općina Busovača ima zaključen ugovor o deponovanju krutog otpada sa Regionalnom deponijom „Mošćanica“ u Zenici. Uz navedeno ne treba zaboraviti da Busovača ima izgrađenu pretovarnu stanicu za reciklažu otpada koja je još uvijek u fazi „uhodavanja“, a što bi u skorije vrijeme trebalo imati pozitivne finansijske efekte, a samim tim i jeftinije usluge.

Oblast prikupljanja i zbrinjavanja otpada sa područja općine Busovača u nadležnosti je JKP „Komunalac“ Busovača, i trenutno stanje u ovoj oblasti je na dosta dobrom nivou.

Velika većina stanovništva na području općine Busovača obuhvaćena je organizovanim prikupljanjem otpada.

Grijanje

Urbani dio općine Busovača nema riješeno pitanje organizovanog zagrijavanja poslovnih i stambenih objekata.

Većina stambenih prostora se zagrijava ili kroz korištenje drveta kao ogrijeva ili korištenjem električne energije, dok javne ustanove i većina privrednih subjekata ima urađene vlastita postrojenja (kotlovnice) za zagrijavanje.

Mogućnosti izgradnje novih poslovnih kapaciteta

27

Na području općine Busovača postoje prostori za izgradnju novih poslovnih kapaciteta.

Radi se o prostorima unutar kruga nekih od već postojećih poslovnih kapaciteta, ali i o slobodnim prostorima koji su društveno ili privatno vlasništvo (čak i u samom urbanom dijelu općine) koji bi se mogli koristiti za izgradnju novih poslovnih objekata.

Pored navedenog, važno je istaći da je Regulacionim planom usvojenim od strane Općinskog vijeća Busovača, za sav raspoloživi slobodni prostor izvršena parcelacija i utvrđena njegova namjena, prema kojima će se vršiti dodjela odnosno prodaja u tačno utvrđene namjene.

Stanje administrativnih usluga lokalne uprave

Funkciju jedinice lokalne samouprave u skladu sa Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH Općina Busovača ostvaruje kroz rad:

1. Općinskog vijeća Busovača koje broji 25 vijećnika iz pet političkih partija,
2. Općinskog načelnika kao nosioca izvršne vlasti, ii šest službi za upravu:
 - Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe,
 - Služba za financije/finansije i riznicu/trezor,
 - Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove,
 - Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko/braniteljsko-invalidsku zaštitu/skrb,
 - Služba za geodetske i imovinsko-pravne poslove,
 - Služba za civilnu zaštitu,

dok stručne poslove za potrebe Općinskog vijeća Busovača i načelnika Općine Busovača obavljaju zaposleni u Uredu Općinskog načelnika i predsjedavajućeg Općinskog vijeća.

Sve stručno-administrativne poslove iz nadležnosti Općine kao jedinice lokalne samouprave obavljaju stručna i obrazovana lica.

REZIME | JAVNA INFRASTRUKTURA

U posljednjih nekoliko godina pokrenute su inicijative i realizovane su aktivnosti na izradi izmjene prostorno-planske dokumentacije, ne samo za urbani dio općine, već i šire, kao pretpostavka za plansku gradnju u svim segmentima ove oblasti.

Na području općine Busovača ukrštaju se magistralni, budući regionalni i lokalni putevi, povezujući općinu Busovača sa susjednim općinama i drugim dijelovima BiH. Istovremeno, ovakva cestovna infrastruktura uvezuje nadležnosti različitih nivoa vlasti u jedinstven sistem cestovne komunikacije koji zahtjeva efikasno upravljanje, održavanje i praćenje svih parametara vezanih za saobraćajnu infrastrukturu.

Trenutno stanje u oblasti tehničke infrastrukture može se ocijeniti zadovoljavajućim, kao i pitanje gradskog vodovodnog sistema i vodosnabdijevanja u općini u cjelini, dok je pitanje kanalizacije još uvijek aktuelno i riješeno od slučaja do slučaja.

Kada je u pitanju odvoz smeća možemo reći da ova oblast ima karakter organizovanog pristupa za najveći dio stanovništva cijele općine, a da je pitanje deponovanja krutog i drugog otpada riješeno kroz ugovor sa Regionalnom deponijom „Mošćanica“ Zenica.

Bez samohvale može se reći da je nivo usluga općinske administracije u kojoj građani zadovoljavaju preko 90% svojih potreba vezanih za sistem državne uprave, prema mišljenju korisnika istih više nego zadovoljavajući.

Stanje okoliša

Stanje zraka³⁷

Ne postoje precizni podaci o zagađenju zraka na području općine Busovača.

Zagađenje je uglavnom uzrokovano sagorijevanjem goriva u ložištima privatnih i industrijskih objekata, kao i emisijom štetnih gasova iz motornih vozila.

Stanje vodnih resursa³⁸

Dužina vodotokova na području općine je 40.200 metara, a čine ga vodotoci „domaćih“ rijeka Ivančica i Klokotnica, te rijeka Lašva i Kozica.

U okviru mogućnosti Općine Busovača redovno i kontinuirano se vrše aktivnosti na uređenju obala, proširenju i čišćenju korita riječnih vodotoka, kojom prilikom su vidljivi uzroci pojava poplava kojima nisu pošteđeni ni prostori općine Busovača – značajne količine otpadnog komunalnog otpada kao djelo ljudske neodgovornosti i nebrige za očuvanjem okoliša sa katastrofalnim posljedicama u vidu izraženih poplava.

Inače, područje općine Busovača je ugroženo poplavama i one su uglavnom uzrokovane dugotrajnim padavinama, podzemnim vodama, sječom šume, zauzimanjem vodnog pojasa i sporim prijemom vode u korito rijeka Kozica i Lašva. Ne mogu se posebno odrediti i označiti mjesta koja su posebno ugrožena od poplava, ali su to u svakom slučaju naselja koja su locirana neposredno uz riječne tokove, što se pokazalo i prilikom zadnjih poplava iz 2014. i 2019. godine, kada je općina Busovača bila bukvalno na udaru poplavnog vala i jedna od najugroženijih teritorija na području cijele Bosne i Hercegovine.

³⁷ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

³⁸ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

Sama činjenica da ugrožena područja poplavama obuhvata dijelove gusto naseljenih mjesta sa putnom mrežom i kompleksima poljoprivrednog zemljišta, za posljedicu ima velike materijalne štete koje svako izlivanje vode iz korita rijeka nanese vlasnicima istih. U cilju smanjenja rizika od poplava, zaštite od velikih voda i omogućavanja korištenja zemljišta konitunuirane su aktivnosti na uređenjem vodotoka na području općine Busovača.

Problem zagađenje voda prouzrokovan je nekontrolisanim ispuštanjem otpadnih voda iz domaćinstava i industrije, ali i dijelom postojanjem određenog broja divljih deponija uz vodotoke.

Stanje zemljišta³⁹

Kao i u svim drugim sredinama uzroci zagađenja i degradacije zemljišta na području općine Busovača su: divlje deponije otpada, nekontrolisani hemijski tretman zemljišta, minirana područja, neizgrađen kanalizacioni sistem u ruralnim područjima, pretvaranje poljoprivrednog zemljišta u građevinsko zemljište, erozija zemljišta usljed poplava, te dugogodišnja neobrađenost poljoprivrednih parcela.

Stanje šumskih ekosistema⁴⁰

Najznačajniju floru busovačkog područja i okruženja čini vegetacija obrasla šumom, kao crnogoričnom tako i bjelogoričnom.

Vrste crnogoričnog drveta su: crni bor, bijeli bor, jela, smrča, smreka i tisa kao reliktni primjerci.

Od bjelogoričnog drveća zastupljene su vrste: bukva, obični grab, hrast kitnjak i drugo.

Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta 9.125,74 ha, od toga minirana površina 345,16 ha.

Površina visokih šuma iznosi 5.084,08 ha, degradiranih površina 235,23 ha, dok površina šumskih nasada iznosi 1.446,54 ha a izdanačke šume 1.964,88 ha.

Postoje i goleti podesne za pošumljavanje u površini od 49,85 ha.

Šumsko privredno društvo je u skladu sa zakonom izradilo Šumsko privrednu osnovu za šume u državnom i privatnom vlasništvu za desetogodišnji period za koju je Ministarstvo dalo saglasnost.

Ono što svakako najviše zabrinjava jeste evidentna velika količina bespravnihi sječa sa trendom stalnog povećanja, sa nesagledivim posljedicama i ogromnim štetama ne samo u finansijskom, već i u svakom drugom pogledu.

Upravljanje otpadom⁴¹

Oblast prikupljanja i zbirnjavanja otpada sa područja općine Busovača u nadležnosti je JKP „Komunalac“ Busovača, i trenutno stanje u ovoj oblasti je na dosta dobrom nivou.

Velika većina stanovništva na području općine Busovača obuhvaćena je organizovanim prikupljanjem otpada.

³⁹ Izvor podataka: Služba za lokalni ekonomski razvoj, obnovu i raseljene osobe Općine Busovača

⁴⁰ Izvor podataka: ŠPD/ŠGD „Srednjobosanske šume“ Donji Vakuf – Šumarija Busovača

⁴¹ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

Općina Busovača ima zaključen ugovor o deponovanju krutog otpada sa Regionalnom deponijom „Mošćanica“ u Zenici.

Uz navedeno ne treba zaboraviti da Busovača ima izgrađenu pretovarnu stanicu za reciklažu otpada koja je još uvijek u fazi „uhodavanja“, a što bi u skorije vrijeme trebalo imati pozitivne finansijske efekte, a samim tim i jeftinije usluge.

Stanje gradskog zelenila⁴²

U općini Busovača zemljište koje se zaposjeda bespravnom gradnjom nema masovnu pojavu. Postojeća bespravna gradnja uglavnom se može legalizovati ili je već legalizovana kroz plansku dokumentaciju.

Od problema koji čine slabost u upravljanju prostorom najznačajnije su nedefinisane javne površine, nepostojanje urbanističkog plana javnih površina za dio grada, nedefinisan prostor koji služi za redovnu upotrebu stambenih i poslovnih objekata, a time i obaveze vlasnika i javnih preduzeća u pogledu održavanja istog.

Uticaj životne sredine na javno zdravlje

Najznačajniji faktori u pojedinim segmentima životne sredine koji utiču na zdravstveno stanje stanovništva općine Busovača vezani su za:

- vodosnabdijevanje, koje je dijelom riješeno iz gradskog vodovoda ali dobrim dijelom iz lokalnih vodovoda čiji korisnici rijetko vrše kontrolu kvaliteta vode koju piju;
- disperziju tečnih i čvrstih otpadnih materija,
- aerozagađenja,
- nedovoljnu kontrolu kvaliteta namirnica,
- povećanu degradaciju prirodnih resursa: zemljišta, vode, šume i poplave,
- povećanu upotrebu hemijskih tvari u svakodnevnom životu ljudi, privredi i poljoprivredi,
- socio-ekonomsku situaciju (nezaposlenost, nedostatak finansijskih sredstava, neregulirana

zdravstvena zaštita).

Otpadni materijal⁴³

Određeni broj naselja na području cijele općine Busovača nemaju riješeno pitanje kanalizacione mreže, zbog čega se otpadne vode iz stambenih objekata ispuštaju u propisno izgrađene septičke jame i direktno u kanale za oborinske vode koji teku pored lokalnog puta i izljevaju se na njive ili u potoke, što predstavlja potencijalnu opasnost za zdravlje ljudi.

Otpadne vode iz naselja koje imaju riješenu kanalizacionu mrežu su neprečišćene, ispuštaju se direktno u riječne tokove, što ima negativan uticaj na floru i faunu u rijekama.

Uklanjanje čvrstih otpadnih materija u općini Busovača se obavlja redovno, a prošireno je i na najveći dio seoskih područja. Ipak, opasnost predstavljaju divlje deponije koje su najčešće locirane uz vodotoke kao i nepokrivenost odvozom smeća na kompletnom području općine.

⁴² Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

⁴³ Izvor podataka: Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove Općine Busovača

REZIME | STANJE OKOLIŠA

Općina Busovača obiluje velikim vodnim resursima. Poplave, zagađenje prouzrokovano nekontrolisanim ispuštanjem otpadnih voda, divlje deponije, te nekontrolisano korištenje prirodnih resursa, ugrožavaju riječne vodotoke, predstavljajući potencijalnu opasnost za zdravlje ljudi, ali i onemogućavaju korištenje zemljišta uz obale.

Također je zabrinjavajuća i evidentna bespravna sječa šume.

Komunalni otpad se trenutno odlaže na Regionalnoj deponiji „Mošćanica“ u Zenici i stanje u ovoj oblasti se može ocijeniti više nego zadovoljavajućim.

U općini Busovača zemljište koje se zaposjeda bespravnom gradnjom nema masovnu pojavu. Postojeća bespravna gradnja uglavnom se može legalizovati ili je već legalizovana kroz plansku dokumentaciju.

Značaj očuvanja zdrave životne sredine koju je općina Busovača stavila u fokus razvoja, još je veći kada se posmatra u kontekstu sa drugim fokusima prvenstveno onim koji se odnose na proizvodnju zdrave hrane, razvoj turizma i iskorištavanje potencijala za proizvodnju električne energije. Strateško opredjeljenje za očuvanje životne sredine spriječit će moguću koliziju različitih razvojnih procesa.

3. Strateški pravci razvoja

Strategija razvoja općine Busovača za period 2021.-2025. godina urađena je prema standardnoj i propisanoj proceduri i usvojena na sjednici Općinskog vijeća Busovača. Ista je definirala i uskladila razvojne pravce i prioritete općine Busovača sa ključnim nacionalnim i međunarodnim razvojnim dokumentima.

Kroz povećanje iskorištenosti prirodnih potencijala za rast privrednih aktivnosti i unapređenju ambijenta življenja za stanovnike općine, te očuvanje zdrave životne sredine, Općina Busovača teži ka ostvarenju vizije razvoja

IZJAVA O VIZIJI

Busovača 2025. godine je zajednica sa sigurnim okruženjem za zdravlje i društvenom solidarnosti, koja vrednuje napredno obrazovanje i zajedništvo/partnerstvo, i u mladima vidi resurs za dugoročnu održivost.

To je zajednica s visokim standardom života i mogućnostima koje garantiraju kvalitetan život i s progresivnim poslovnim okruženjem koje privlači investicije.

Ova vizija je zasnovana na fundamentalnim vrijednostima stanovnika Busovače koje predstavljaju osnovu daljeg razvoja općine.

Ona predstavlja opis budućnosti Busovače kakvom je vide građani i svi oni koji su bili uključeni u proces izrade ovog strateškog dokumenta.

Iako vizija predstavlja idealnu sliku budućnosti općine, ona je osnova za definisanje pravaca razvoja općine.

Vizija je definisana za period od pet godina, uključuje prioriteta područja djelovanja i sadrži sve relevantne vrijednosti koje zajednica priznaje za komparativne prednosti i mogućnosti koje je potrebno iskoristiti na putu ostvarivanja razvoja sa aspekta ljudskih prava.

Polazeći od vizije razvoja, te na osnovu velikog broja diskusija i zaključaka izvedenih iz analize pet prioriteta područja koja su obuhvaćena procesom planiranja (javna uprava, privreda, socijalna sigurnost, infrastruktura i okoliš, kultura i sport), utvrđeni su strateški i sektorski ciljevi.

Strateški ciljevi se zasnivaju na poštivanju, zaštiti i ostvarivanju specifičnih ljudskih prava, i definišu okvir za aktivnosti, čijim ostvarenjem postavljamo Busovaču na putanju razvoja i prosperiteta.

Iz navedenih strateških pravaca razvoja kao i Vizije razvoja općine Busovača u planskom periodu definisani su slijedeći strateški ciljevi:

STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA

1. STVORENI USLOVI ZA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA

2. OČUVANE, UNAPRIJEĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE, KULTURNE I DRUGE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA

3. RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA ZA REZULTAT IMA POBOLJŠAN KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA

4. OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

STRATEŠKI CILJ 1. **STVORENI USLOVI ZA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA**

Razlog:

Stvaranje uslova za dinamičan razvoj preduzetništva je preduslov iskorištenja prirodnih resursa, kao i rješavanja određenih problema sa kojima se lokalna zajednica suočava.

Pružanje mogućnosti za otpočinjanje vlastitog posla ili zapošljavanja u privrednim kapacitetima na području općine će sigurno doprinijeti smanjenju migracija, prvenstveno mladih ljudi koji napuštaju općinu upravo u potrazi za ovim prilikama.

Ruralni razvoj zasnovan na poljoprivrednoj proizvodnji omogućava da se zadrži vitalnost ruralnih područja i tako obezbijedi uravnotežen razvoj čitavog područja općine.

Rastuća potražnja za obnovljivom energijom daje mogućnost korištenja prirodnih potencijala općine, pri čemu je poželjno ostvariti maksimalne efekte od razvoja energetskog sektora, povezujući ga sa industrijskim kapacitetima općine.

Šta podrazumijeva ovaj cilj:

Cilj podrazumijeva pripremu i implementaciju niza inicijativa koje će omogućiti implementaciju dobrih preduzetničkih ideja, sa posebnom pažnjom u oblasti razvoja poljoprivrede u ruralnim dijelovima općine.

Poslovno okruženje će biti unaprijeđeno do nivoa koji preduzetnici smatraju stimulativnim i pogodnim za razvoj poslovanja.

Povezivanje postojećih industrijskih kapaciteta sa prilikama za razvoj energetskog sektora će omogućiti maksimalno korištenje ovih potencijala iz ugla zapošljavanja i generisanja prihoda na lokalnom nivou.

STRATEŠKI CILJ 1. će biti realizovan pravovremenim ostvarivanjem slijedećih koraka:

- Uspostavljen sistem podrške privrednom razvoju
- Razvijena ekološki održiva i inovativna poljoprivredna proizvodnja i prerada u skladu sa potrebama lokalne zajednice, mikro regije i šireg područja

STRATEŠKI CILJ 2. **OČUVANE, UNAPRIJEĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE, KULTURNE I DRUGE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA**

Razlog:

Prirodna i kulturna bogatstva na području općine su osnov za razvoj turizma.

Turistička ponuda treba da bude utemeljena upravo na ovim potencijalima. Na taj način će prirodne ljepote i kulturna baština na području općine omogućiti njenim stanovnicima ne samo da ugodno provedu slobodno vrijeme, nego i da preduzetničkim djelovanjem ostvare određene prihode.

Šta podrazumijeva ovaj cilj:

Preduzimanje aktivnosti usmjerenih na izgradnju kapaciteta, poboljšanje turističke ponude i njenu promociju prema ciljnim grupama, rezultovat će adekvatnim korištenjem potencijala za razvoj industrije turizma.

STRATEŠKI CILJ 2. će biti realizovan pravovremenim ostvarivanjem slijedećih koraka:

- Razvijena turistička ponuda, konkurentna i prepoznatljiva na domaćem i stranom tržištu;
- Ojačano institucionalno partnerstvo sa civilnim društvom;
- Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti kulture i sporta;
- Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine.

STRATEŠKI CILJ 3.

RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA ZA REZULTAT IMA POBOLJŠAN KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA

Razlog:

Odlazak mladih ljudi sa područja općine je jedna od najvećih opasnosti po dugoročni razvoj lokalne zajednice.

Kako bi se ovaj trend zaustavio neophodno je preduzeti niz aktivnosti usmjerenih na uspostavljanje podsticajnog okruženja u kojem mladi mogu da ostvare svoje potencijale i da obezbijede sredstva za samostalan život.

Također, neophodno je preduzeti konkretne aktivnosti za jačanje sistema podrške socijalno i zdravstveno ugroženim kategorijama stanovništva.

Šta podrazumijeva ovaj cilj:

Cilj je usko povezan sa drugim ciljevima, jer će efekti poboljšanja u oblasti poslovnog okruženja i društvene infrastrukture u znatnoj mjeri poboljšati položaj građana lokalne zajednice, dok će inicijative koje se bave pitanjima mladih objediniti pozitivne utjecaje ostvarivanja drugih ciljeva i omogućiti iskorištavanje ovih ostvarenja za poboljšanje položaja mladih.

U isto vrijeme inicijative poboljšanja mehanizama podrške socijalno ugroženim kategorijama, kao i građanima sa zdravstvenim problemima će uticati na ukupan kvalitet života u lokalnoj zajednici.

STRATEŠKI CILJ 3. će biti realizovan pravovremenim ostvarivanjem slijedećih koraka:

- Ojačano institucionalno partnerstvo sa civilnim društvom;
- Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti obrazovanja;
- Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti kulture i sporta;
- Unaprijeđen sistem zdravstvene i socijalne zaštite.

STRATEŠKI CILJ 4.

OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

Razlog:

Održivi razvoj podrazumijeva očuvanje ravnoteže između različitih procesa u lokalnoj zajednici.

Imajući u vidu specifičnosti općine i planirane aktivnosti, jasno je da je jedan od ključnih izazova upravo očuvanje životne sredine u razvojnim procesima.

Zbog toga će biti preduzete aktivnosti koje će omogućiti da zdrava životna sredina bude očuvana, a prirodni i drugi potencijali iskorišteni na najbolji način.

Šta podrazumijeva ovaj cilj:

Uređenje planske dokumentacije i izgradnja potrebne infrastrukture će omogućiti razvojne procese u kojima će prirodni resursi biti korišteni u svrhu proizvodnje obnovljive energije i hrane, kao i razvoja turističke ponude.

STRATEŠKI CILJ 4. će biti realizovan pravovremenim ostvarivanjem slijedećih koraka:

- Povećana pokrivenost teritorije općine Busovača kvalitetnim vodosnabdijevanjem;
- Regulisane otpadne i oborinske vode i uređene obale i korita vodotoka;
- Sanirane divlje deponije i unaprijeđen sistem upravljanja otpadom na način obuhvata organizovanim prikupljanjem cijele teritorije općine Busovača;
- Deminirane minama kontaminirane površine;
- Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine.

Definisani strateški ciljevi općine Busovača su direktno usklađeni i proizilaze iz ključnih strateških dokumenata sa viših nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini.

Kako bi se osigurao visok stepen realizacije zacrtanih strateških ciljeva u općini Busovača do kraja planskog perioda, u aktuelnoj Strategiji razvoja općine Busovača definisani su sektorski razvojni planovi sa utvrđenim ciljevima.

4.1.2. SEKTORSKI CILJEVI EKONOMSKOG RAZVOJA

DEFINISANI SU SLJEDEĆI CILJEVI EKONOMSKOG RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA:

- 1. Uspostavljen sistem podrške privrednom razvoju do kraja 2025. godine*
- 2. Razvijena ekološki održiva i inovativna poljoprivredna proizvodnja i prerada u skladu sa potrebama lokalne zajednice, mikro regije i šireg područja do kraja 2025. godine*
- 3. Do kraja 2025. godine razvijena turistička ponuda, konkurentna i prepoznatljiva na domaćem i stranom tržištu*

VEZA SA STRATEŠKIM CILJEVIMA:

Sektorski ciljevi:

- 1. Uspostavljen sistem podrške privrednom razvoju do kraja 2025. godine*
- 2. Razvijena ekološki održiva i inovativna poljoprivredna proizvodnja i prerada u skladu sa potrebama lokalne zajednice, mikro regije i šireg područja do kraja 2025. godine*
u direktnoj su vezi sa STRATEŠKIM CILJEM 1: STVORENI USLOVI ZA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA, a sektorski cilj:
- 3. Do kraja 2025. godine razvijena turistička ponuda, konkurentna i prepoznatljiva na domaćem i stranom tržištu* je u direktnoj vezi sa STRATEŠKIM CILJEM 2: OČUVANE, UNAPRIJEĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE I KULTURNE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA.

Također, sektorski ciljevi ekonomskog razvoja su u određenoj mjeri vezani i za strateške ciljeve koji se odnose na društveni razvoj i zaštitu životne sredine:

STRATEŠKI CILJ 3. RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA POBOLJŠAVA KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA i

STRATEŠKI CILJ 4. OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

INTEGRACIJA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠIH NIVOVA

Sadržaj Strategije razvoja općine Busovača u oblasti ekonomskog razvoja usklađen je sa svim važećim strateškim dokumentima razvoja BiH, Federacije BiH, dokumentima razvoja malog i srednjeg preduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine, Zakonom o poticaju razvoja male privrede, („Službene novine Federacije BiH“, broj: 19/06), aktuelnom Strategijom razvoja turizma FBiH, i drugim strateškim dokumentima donesenim na kantonalnom, etitetskom i državnom nivou.

Usklađenost sa navedenim dokumentima i zakonom jako je važna i zbog mogućnosti sufinansiranja projekata sredstvima FBiH putem nadležnih ministarstava (Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo za okoliš i turizam i druga).

4.2.2. SEKTORSKI CILJEVI DRUŠTVENOG RAZVOJA

DEFINISANI SU SLJEDEĆI CILJEVI DRUŠTVENOG RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA:

- 1. Ojačano institucionalno partnerstvo sa civilnim društvom do kraja 2025. godine*
- 2. Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti obrazovanja do kraja 2025. godine*
- 3. Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti kulture i sporta do kraja 2025. godine*
- 4. Unaprijeđen sistem zdravstvene i socijalne zaštite do kraja 2025. godine*

VEZA SA STRATEŠKIM CILJEVIMA:

Sektorski ciljevi društvenog razvoja u direktnoj su vezi sa STRATEŠKIM CILJEM 2: OČUVANE, UNAPREĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE I KULTURNE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA i STRATEŠKIM CILJEM 3: RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA POBOLJŠAVA KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA.

Također, u određenoj mjeri vezani su i za strateški cilj koji se odnose na zaštitu životne sredine: STRATEŠKI CILJ 4.: OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

INTEGRACIJA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠIH NIVOVA

Sadržaj Strategije razvoja općine Busovača u oblasti društvenog razvoja usklađen je sa svim važećim strateškim dokumentima razvoja BiH, Federacije BiH, a koji se odnose na socijalno uključivanje, mlade, i drugim strateškim dokumentima donesenim na kantonalnom, etitetskom i državnom nivou.

Usklađenost sa navedenim dokumentima i zakonom jako je važna i zbog mogućnosti sufinansiranja projekata sredstvima domaćih i međunarodnih institucija i organizacija.

4.3.2. SEKTORSKI CILJEVI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

DEFINISANI SU SLJEDEĆI CILJEVI RAZVOJA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE OPĆINE BUSOVAČA:

- 1. Povećana pokrivenost kvalitetnim vodosnabdijevanjem do kraja 2025. godine*
- 2. Regulisane otpadne i oborinske vode i uređene obale i korita vodotoka do kraja 2025. godine*
- 3. Sanirane privremene deponije i unaprijeđen sistem upravljanja otpadom do kraja 2025. godine*
- 4. Deminirane minama kontaminirane površine do kraja 2025. godine*
- 5. Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine do kraja 2025. godine*
- 6. Smanjeno zagađenje zraka ugljičnim monoksidom zbog smanjenja broja korisnika ogrijevnog ugljena, drveta, peleta.....*

VEZA SA STRATEŠKIM CILJEVIMA:

Sektorski ciljevi zaštite životne sredine u direktnoj su vezi sa
STRATEŠKIM CILJEM 2: OČUVANE, UNAPRIJEĐENE I PROMOVISANE PRIRODNE I
KULTURNE VRIJEDNOSTI OPĆINE BUSOVAČA i

STRATEŠKIM CILJEM 4: OČUVAN OKOLIŠ I RAZVIJENA INFRASTRUKTURA ZA
ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE.

Također, u određenoj mjeri vezani su i za strateški cilj koji se odnosi na društveni razvoj
STRATEŠKI CILJ 3: RAZVIJENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA KOJA POBOLJŠAVA
KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA OPĆINE BUSOVAČA

INTEGRACIJA SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠIH NIVOVA

Sadržaj Strategije razvoja općine Busovača u oblasti RAZVOJA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE
usklađen je sa:

- Akcionim planom zaštite životne sredine BiH (NEAP BiH) iz 2003. godine,
- Strategijom zaštite okoliša FBiH 2008.-2018. godine,
- Strategijom upravljanja vodama FBiH 2010. – 2022., i drugim strateškim dokumentima donesenim na kantonalnom, entitetskom i državnom nivou.

Najznačajniji strateški dokument iz oblasti životne sredine na nivou BiH je Akcioni plan zaštite
životne sredine Bosne i Hercegovine (NEAP BiH).

Osam prioriternih oblasti NEAP-a su:

- Vodni resursi / otpadne vode
- Održivi razvoj ruralnih područja
- Upravljanje životnom sredinom (informacioni sistem/integralno planiranje/edukacija)
- Zaštita biološke i pejzažne raznolikosti
- Otpad / upravljanje otpadom
- Privreda / održivi razvoj privrede
- Javno zdravlje
- Deminiranje

Drugi značajan strateški dokument iz ove oblasti, a koji je donesen na entitetskom nivou,
jeste Strategija zaštite okoliša FBiH usvojena 2008. godine.

Ciljevi, programi, projekti i mjere razvoja zaštite životne sredine općine usklađeni su sa sljedećim
strateškim ciljevima Federalnog dokumenta:

- Strateški cilj 1.1: Unaprijeđenje pravnog okvira kroz približavanje standardima okoliša EU a, s ciljem postizanja zaštite zdravlja ljudi i okoliša i održivog upravljanja okolišem,
- Strateški cilj 2.1: Decentralizirana i efikasna okolišna administracija sposobna odgovoriti zahtjevima za članstvom u EU
- Strateški cilj 4.1: Zaštita biodiverziteta i geodiverziteta FBiH kroz uspostavu i jačanje institucionalnog okvira za realizaciju efikasnih mjera,
- Strateški cilj 4.2: Održiva upotreba prirodnih resursa,
- Strateški cilj 4.3: Ravnopravna raspodjela dobiti od prirodnih resursa (biološke i geološke raznolikosti),
- Strateški cilj 4.4: Smanjenje pritisaka na biološku i geološku raznolikost FBiH, Strateški cilj
- 4.5: Uspostava finansijskih mehanizama za održivo upravljanje biološkom i geološkom raznolikošću,
- Strateški cilj 5.1: Stvoriti osnovu za skladan i prostorno uravnotežen socio-ekonomski razvoj,
- Strateški cilj 5.2: Minimiziranje/otklanjanje rizika po ljudsko zdravlje, biodiverzitet, prirodno i graditeljsko naslijeđe,
- Strateški cilj 5.3: Senzibiliziranje i jačanje kapaciteta lokalne i ekspertske zajednice,
- Strateški cilj 6.1: Ograničenje emisije,
- Strateški cilj 6.2: Upravljanje kvalitetom zraka,
- Strateški cilj 6.3: Unaprijeđenje korištenja energije,
- Strateški cilj 7.1: Smanjenje rizika po okoliš i zdravlje ljudi i uspostava prioritne, infrastrukture za integrirano upravljanje otpadom,

- Strateški cilj 7.2: Smanjenje količina otpada za finalno odlaganje/zbrinjavanje uz efikasnije korištenje resursa,
- Strateški cilj 7.3: Osiguranje provedbe sistema kroz pravni, institucionalni i ekonomski okvir,
- Strateški cilj 7.4: Osiguranje sistematskog praćenja parametara za ocjenu stanja okoliša.

Također, ciljevi programi, projekti i mjere razvoja životne sredine u skladu su sa Strategijom upravljanja vodama FBiH i to sljedećim strateškim ciljevima:

- Strateški cilj 2 - Adekvatno integrisanje oblasti upravljanja vodama u ekonomski sistem kao cjelinu, uz veću zastupljenost ekonomskih instrumenata u procesu upravljanja vodnim resursima,
- Strateški cilj 3 - Poboljšanje efikasnosti, unaprijeđenje transparentnosti i povećanje odgovornosti u upravljanju vodama,
- Strateški cilj 4 - Osiguranje finansijske održivosti u upravljanju vodama i reforma sistema cijena vodnih usluga uz postepeno uvođenje ekonomske cijene vode,
- Strateški cilj 5 - Efikasna institucionalna organizacija i administracija sposobna za provođenje procesa pridruživanja i primjenu zahtjeva EU u sektoru voda,
- Strateški cilj 6 – Povećanje obuhvata i poboljšanje javnog vodosnabdijevanja,
- Strateški cilj 7 - Osiguranje uslova za održivo korištenje voda u oblastima čiji razvoj zavisi od interesa tržišta,
- Strateški cilj 8 – Postizanje i održavanje dobrog stanja površinskih i podzemnih voda radi zaštite akvatične flore i faune i potreba korisnika voda,
- Strateški cilj 9 - Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama.

4.Strateški prioriteti, mjere i projekti (kapitalni projekti)

Strategijom razvoja općine Busovača za period od 2021. – 2025. godine Općina Busovača se opredijelila za nekoliko programa, projekata i mjera.

Za realizaciju plana **EKONOMSKOG RAZVOJA** definisano je više projekata/mjera, koji su grupisani u 4 programa:

Program 1. Izgradnja infrastrukture i podrška razvoju malih i srednjih preduzeća (MSP)	<ol style="list-style-type: none">1. Uspostava efikasnog sistema podrške ubrzanom razvoju sektora malih i srednjih preduzeća (MSP)2. Stavljanje u funkciju objekata bivših kasarni3. Formiranje kreditno-garantnog fonda
Program 2. Kreiranje poslovnog okruženja za privlačenje investicija	<ol style="list-style-type: none">1. Aktiviranje prostornih potencijala (zemljište, nekretnine)2. Uspostava Centra za preduzetnike i investitore na principu „sve na jednom mjestu“3. Sajam/konferencija privrednika i investitora4. Izrada Studije o mogućnostima iskorištavanja energetskih izvora
Program 3. Razvoj organizovane i tržišno orjentisane poljoprivredne proizvodnje i stočarstva	<ol style="list-style-type: none">1. Podizanje novih i proširenje postojećih zasada voća2. Unapređenje sistema otkupa mlijeka3. Unapređenje korištenja poljoprivrednog zemljišta4. Obezbjedenje sjemenskog materijala za socijalno ugroženo stanovništvo5. Sajam domaćih proizvoda6. Program poticaja poljoprivredne proizvodnje7. Osnajivanje kapaciteta za zastupanje interesa poljoprivrednih proizvođača
Program 4. Razvoj turističke ponude	<ol style="list-style-type: none">1. Promocija kulturnih, sportskih i drugih potencijala i sadržaja općine Busovača2. Razvoj turističke komplementarne ponude3. Edukacija i treninzi u oblasti turizma4. Razvoj turističkog informacionog sistema5. Kompletiranje sadržaja postojećih SRC Pridolci i Busovačka planina

39

Za realizaciju plana **DRUŠTVENOG RAZVOJA** definisano je više projekata/mjera, koji su grupisani u 5 programa:

Program 1. Poboljšanje socijalne zaštite	<ol style="list-style-type: none">1. <i>Poboljšanje usluga socijalne pomoći i zaštite</i>2. <i>Uspostava jedinstvene baze podataka korisnika socijalne zaštite</i>
Program 2. Jačanje partnerstva javnog, poslovnog i nevladinog sektora i građana	<ol style="list-style-type: none">1. <i>Unapređenje sistema saradnje sa javnim ustanovama, nadležnim ministarstvima, institucijama i organizacijama na općinskom i višim nivoima</i>2. <i>Osnajivanje kadrovskih kapaciteta za zajedničku pripremu i implementaciju projekata</i>3. <i>Unapređenje sistema finansiranja na projektnoj osnovi</i>
Program 3. Poboljšanje obrazovne infrastrukture i programa iz oblasti obrazovanja	<ol style="list-style-type: none">1. <i>Podrška izgradnji, rekonstrukciji i opremanju zgrada obrazovnih ustanova</i>2. <i>Osiguranje jednakih uslova za školovanje djece sa poteškoćama u razvoju</i>3. <i>Razvoj i upravljanje kadrovskim potencijalima u skladu sa potrebama tržišta</i>

Program 4. Obogaćivanje i promocija sadržaja i izgradnja infrastrukture u oblasti kulture i sporta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podrška lokalnim medijima 2. Podrška razvoju sporta 3. Podrška nosiocima kulturnih aktivnosti na području općine Busovača
Program 5. Poboljšanje zdravstvene zaštite i izgradnja zdravstvene infrastrukture	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podrška izgradnji i opremanju zdravstvenih objekata 2. Podrška osiguranju zdravstvene zaštite

Plan **ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE** predviđa realizaciju više projekata, koji su grupisani u različite programe:

Program 1. Unapređenje komunalne infrastrukture	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rekonstrukcija i izgradnja gradske vodovodne mreže po fazama (cjelinama) – u sklopu projekta „Plava voda“ 2. Stavljanje lokalnih vodovoda pod nadzor i uspostavljanje zaštitnih zona oko izvorišta 3. Izgradnja glavnog kanalizacionog kolektora 4. Izgradnja/rekonstrukcija kanalizacione mreže na području općine po fazama 5. Izgradnja sistema centralnog grijanja za uže gradsko područje sa svim potrebnim elementima s mogućnošću proširenja na šire gradsko područje 6. Po implementaciji sistema centralnog grijanja uklanjanje svih bespotrebnih pomoćnih objekata (šupe, drvarnice) oko zgrada
Program 2. Uređenje obala i korita riječnih vodotoka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Regulacija/sanacija riječnih tokova na području općine 2. Uređenje dijela obala rijeka koje protiču kroz općinu Busovača (izgradnja turističke infrastrukture)
Program 3. Poboljšanje upravljanja otpadom i ekološka edukacija stanovništva	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada Plana upravljanja čvrstim otpadom 2. Saniranje deponije komunalnog otpada, uvođenje selekcije i zbrinjavanje komunalnog otpada u skladu sa Planom 3. Podizanje javne svijesti o važnosti očuvanja okoliša
Program 4. Deminiranje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Deminiranje miniranih površina na području općine
Program 5. Izgradnja, rekonstrukcija, konverzija i rehabilitacija objekata i površina	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uređenje zelenih površina 2. Rekonstrukcija površina centralne gradske jezgre 3. Renoviranje zgrada (fasade, krovovi) centralne gradske jezgre 4. Izgradnja saobraćajne i turističke signalizacije 5. Uklanjanje arhitektonskih barijera i osiguranje pristupa osobama smanjene pokretljivosti
Program 6. Poboljšanje energetske efikasnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvođenje štednih sijalica u sistem javne rasvjete 2. Rekonstrukcija i izgradnja toplovodne mreže 3. Povećanje energetske efikasnosti javnih, poslovnih i stambenih objekata
Program 7. Izrada planske dokumentacije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada Urbanističkog plana 2. Izrada regulacionih planova 3. Uspostava baze podataka o komunalnoj infrastrukturi i suprastrukturi u GIS-u (URBAN PLANNER)

Indikatori praćenja:

Strategija razvoja, kao konkretan i operativan alat za dugoročni razvoj općine, postavlja set mjerljivih sektorskih ciljeva podržanih nizom konkretnih indikatora koji će se koristiti za mjerenje ukupnog napretka i ostvarenja strategije. Konkretni indikatori definisani su u sljedećim dijelovima dokumenta:

- 4.1.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima ekonomskog razvoja;
- 4.2.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima društvenog razvoja; i
- 4.3.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima zaštite životne sredine.

U navedenim dijelovima Strategije definisani su i indikatori na programskom/projektnom nivou i kao takvi predstavljaju konkretne pokazatelje praćenja napretka svakog sektorskog cilja.

Istovremeno ovi indikatori podrazumjevaju dostupnost pouzdanih i konkretnih podataka, usklađenih sa domaćim i međunarodnim standardima, kompatibilnim i uporedivim na svim nivoima.

Iz navedenog jasno je da je neophodno stvoriti pretpostavke i uspostaviti mehanizme jedinstvenog prikupljanja, obrade, objedinjavanja i plasmana kako trenutno raspoloživih, tako i podataka koji se u proteklom periodu nisu prikupljali niti pratili.

Također, neophodno je definisati i model upravljanja jedinstvenim bazama podataka ažurno vođenim i redovno nadograđivanim (uvođenje novih indikatora u skladu sa stvarnim potrebama). Značaj uspostave standardizovanih baza podataka i jedinstvenog upravljanja bazama podataka, ogleda se i u činjenici da bez istih nije moguć dalji proces strateškog planiranja (kvantitativne i kvalitativne analize, sveobuhvatne ocjene realnog stanja, definisanje rješenja za unapređenje i slično), implementacije planiranog niti obezbjeđenja sredstava za realizaciju projekata od značaja za građane i razvoj zajednice.

41

4.1.4. PROCJENA OČEKIVANIH ISHODA SA INDIKATORIMA EKONOMSKOG RAZVOJA

Sektorski ili operativni ciljevi ekonomskog razvoja	Indikator na nivou sektorskog cilja	Indikatori na programsko - projektnom nivou
<i>1. Uspostavljen sistem podrške privrednom razvoju do kraja 2025. godine</i>	Vrijednost investicija po godini	<i>Broj radnih mjesta Broj preduzeća Broj i vrste usluga Dužina (broj dana/sati) rješavanja zahtjeva Broj oblika saradnje Broj podržanih projekata Broj urađenih analiza/studija Broj učesnika/izlagača km izgrađene osnovne infrastrukture Broj parcela opremljenih sa infrastrukturom Broj lokaliteta stavljenih u funkciju % obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji energije</i>
<i>2. Razvijena ekološki održiva i inovativna poljoprivredna proizvodnja i prerada u skladu sa potrebama lokalne zajednice, mikro regije i šireg područja do kraja 2025. godine</i>	% učešća poljoprivrede u ukupnom ekonomskom razvoju	<i>Broj registr. poljoprivrednih proizvođača Broj korisnika poticaja Broj kooperanata Broj zasada voća (površina) Broj hektara zasijanih površina Broj muznih grla Broj certificiranih proizvoda Površine zemljišta sa uspostavljenim sistemom navodnjavanja Finansijski pokazatelji o poljoprivrednoj proizvodnji Broj ugovorenih poslova</i>

		<p>Vrijednost ugovora o plasmanu proizvoda na domaćem i inostranom tržištu</p> <p>Broj učesnika na sajmu</p> <p>Broj posjetilaca na sajmu</p> <p>Vrste proizvoda izloženih na sajmu</p> <p>Broj korisnika pomoći</p> <p>Broj paketa sjemenskog materijala</p>
<p>3. Do kraja 2025. godine razvijena turistička ponuda, konkurentna i prepoznatljiva na domaćem i stranom tržištu</p>	<p>Broj domaćinstava i visina prihoda koje ostvaruju u industriji turizma</p>	<p>Broj posjetilaca</p> <p>Broj kampera</p> <p>Broj ponuda</p> <p>Broj zaposlenih u turizmu</p> <p>Broj lokaliteta/objekata u funkciji</p> <p>Broj proizvođača lokalnih proizvoda i lokacija na kojima su dostupni</p> <p>Broj treninga i broj učesnika</p> <p>Vrste i tiraž promotivnog materijala</p>

4.2.4. PROCJENA OČEKIVANIH ISHODA SA INDIKATORIMA DRUŠTVENOG RAZVOJA

Sektorski ili operativni ciljevi ekonomskog razvoja	Indikator na nivou sektorskog cilja	Indikatori na programsko - projektnom nivou
<p>1. Ojačano institucionalno partnerstvo sa civilnim društvom do kraja 2025. godine</p>	<p>Broj zajednički identifikovanih i riješenih potreba (problema)</p>	<p>Broj aktera uključenih u komunikaciju i koordinaciju</p> <p>Broj i vrsta podataka dostupnih kroz baze podataka</p> <p>Broj timova osposobljenih za pripremu i implementaciju projekata</p> <p>Broj podnesenih aplikacija</p> <p>Broj odobrenih aplikacija</p> <p>Broj i vrijednost implementiranih projekata i mjera</p> <p>Doprinos u finansijskim i drugim pokazateljima</p>
<p>2. Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti obrazovanja do kraja 2025. godine</p>	<p>% usvojenih i primjenjenih standarda u obrazovnom procesu</p>	<p>Broj zaposlenih</p> <p>Broj izgrađenih / rekonstruisanih / opremljenih objekata</p> <p>Broj sadržaja/aktivnosti</p> <p>Broj i vrsta treninga</p> <p>Broj djece sa poteškoćama u razvoju uključenih u obrazovni proces</p> <p>Broj nezaposlenih lica</p> <p>Broj maturanata po školama/zanimanjima</p> <p>Broj studenata po fakultetima, godinama studija, polu</p>
<p>3. Poboljšana infrastruktura i unaprijeđeni programi u oblasti kulture i sporta do kraja 2025. godine</p>	<p>% iskorištenosti kapaciteta po danu</p>	<p>Broj kulturno-sportskih manifestacijai događaja</p> <p>Broj posjetilaca</p> <p>Broj i vrijednost izgrađenih/rekonstruisanih sportskih terena</p> <p>m² rekonstruisane/opremljene/adaptirane površine</p> <p>Vrijednost i vijek trajanja nabavljene opreme</p> <p>Broj sportskih klubova/udruženja po disciplinama</p> <p>Broj članova sportskih klubova/udruženja</p>
<p>4. Unaprijeđen sistem zdravstvene i socijalne zaštite do kraja 2025. godine</p>	<p>% stanovništva pokrivenog socijalnom i zdravstvenom zaštitom</p>	<p>Broj usvojenih i primjenjenih standarda i normativa</p> <p>Broj korisnika socijalne zaštite</p> <p>Vrijednost sredstava socijalne pomoći</p> <p>Broj vladinih i nevladinih organizacija koje djeluju u sistemu socijalne zaštite</p> <p>Broj izgrađenih/rekonstruisanih i opremljenih zdravstvenih objekata</p> <p>Broj korisnika zdravstvenih usluga</p>

4.3.3. PROCJENA OČEKIVANIH ISHODA SA INDIKATORIMA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Sektorski ili operativni ciljevi zaštite životne sredine	Indikatori na nivou sektorskog cilja	Indikatori na programsko - projektnom nivou
1. Povećana pokrivenost kvalitetnim vodosnabdijevanjem do kraja 2025. godine	Broj građana sa kvalitetnim vodosnabdijevanjem	<ul style="list-style-type: none"> - Dužina rekonstruisane vodovodne mreže - Dužina izgrađene vodovodne mreže - Broj izvorišta u sistemu vodosnabdijevanja
2. Regulisane otpadne i oborinske vode i uređene obale i korita vodotoka do kraja 2025. godine	% zagađenosti voda	<ul style="list-style-type: none"> - Dužina izgrađene kanalizacione mreže - Dužina rekonstruisane kanalizacione mreže - Broj eliminisanih ispusta - Dužina očišćenih obala rijeka - Dužina saniranih /regulisanih korita rijeka - Dužina izgrađenih staza - Broj izgrađenih objekata
3. Sanirane privremene deponije i unaprijeđen sistem upravljanja otpadom do kraja 2025. godine	% stanovništva u sistemu upravljanja otpadom	<ul style="list-style-type: none"> - % završenih radova na saniranju deponije - Količina otpada
4. Deminirane kontaminirane površine do kraja 2025. godine	% deminiranih od ukupno miniranih površina	<ul style="list-style-type: none"> - Površina deminiranog zemljišta
5. Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine do kraja 2025. godine	% uređenih od ukupnih urbanih površina	<ul style="list-style-type: none"> - Godišnji troškovi energije - Površina rekonstruisane gradske jezgre - Broj renoviranih zgrada - Broj postavljenih znakova i informacija - Broj mjernih mjesta u jedinstvenom sistemu (stub sa rasvjetom) - Broj objekata sa centralnim grijanjem - Broj objekata sa povećanom energetsom efikasnošću - Broj podataka unesenih u GIS (URBAN PLANNER) - Broj emitovanih džinglova i realizovanih RTV emisija - Broj volonterskih akcija i broj učesnika po akciji

Odgovornost za praćenje realizacije

Odgovornost za praćenje, vrednovanje i ažuriranje Strategije razvoja i društveno-ekonomskog razvoja općine Busovača jedna je od funkcija ključnih aktera: Općinskog vijeća Busovača, Općinskog načelnika i općinskih službi.

U isto vrijeme, u najvažnijem strateškom dokumentu općine Busovača utvrđeno je nekoliko kapitalnih projekata kao i drugih značajnih projekata i aktivnosti čija bi realizacija trebala da osigura najšire pozitivne društveno-ekonomske efekte koji će doprinijeti ekonomskom i društvenom razvoju, kao i zaštiti životne sredine:

2. Indikativni finansijski okvir

Realizacija planiranih prioriteta, mjera i strateških projekata za navedeni planski period finansirat će se kombinacijom:

- budžetskih sredstava Općine Busovača;
- budžetskih sredstava Srednjobosanskog kantona;
- sredstava federalnih ministarstava i
- drugih dostupnih izvora finansiranja.

U tom cilju Općina Busovača će, kao i uvijek do sada, u svom budžetu za navedeni planski period, planirati i osigurati određena finansijska sredstva koja će imati namjenski karakter upravo za realizaciju zacrtanih programa, projekata i mjera.

Iznos navedenih sredstava po izvorima je u ovom trenutku nemoguće planirati predvidjeti, ali će sve aktivnosti Jedinog organa uprave i odgovornih lica Općine Busovača biti usmjerene prema što potpunijoj realizaciji zacrtanih aktivnosti, mjera, programa i projekata, koji će u konačnici rezultirati boljitkom za svakog građanina općine Busovača ponaosob, ali i zacijelu lokalnu zajednicu kao cjelinu.

Broj: 01-24-1-3377/23
Datum: 03.07.2023. godine
B u s o v a č a

OPĆINSKI NAČELNIK

Asim Mekić, dipl.ing.